

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Přemysl Pitter a jeho působení v Kamenici
Přemysl Pitter and his activities in Kamenice

Monika Plíhalová

Vedoucí práce: PhDr. Ivo Syřiště, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)
Studijní obor: B FJ-PG (7507R039, 7501R008)

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Přemysl Pitter a jeho působení v Kamenici* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 7. 12. 2016

.....

podpis

Mé poděkování patří PhDr. Ivu Syřišti, Ph. D. za odbornou pomoc a vstřícný přístup při vedení této práce. Dále děkuji PhDr. Lence Lajskové za pomoc se zpracováním archivních dokumentů.

ANOTACE

Bakalářská práce je věnována Přemyslu Pittrovi, se zvláštním zaměřením na jeho poválečnou činnost v Kamenici. V této obci se nachází zámky, které poskytly útočiště židovským i německým dětem v tíživé situaci po druhé světové válce. Cílem bakalářské práce je pomocí studia různých písemných pramenů popsat okolnosti „akce zámky“ se zdůrazněním náročných situací, se kterými se zde vychovatelé setkávali.

KLÍČOVÁ SLOVA

Přemysl Pitter, Akce Zámky, Kamenice, pedagogická a výchovná práce

ANNOTATION

Bachelor thesis is dedicated to Přemysl Pitter, with an interesting focusing on his activity in Kamenice. In this village there are located castles, that provided a refuge to jewish and even German children in an onerous situation after the second world war. The aim of this bachelor thesis is, to describe with the help of studying several written sources, the circumstances of „akce zámky“, emphasizing the difficult situations, in which the educators were met in there.

KEYWORDS

Přemysl Pitter, Action Zámky, Kamenice, pedagogical and educational work

Obsah

1	Úvod	6
2	Život Přemysla Pittra	8
3	Historie „akce zámky“	13
3.1	Počátky akce	14
3.2	Příchod německých dětí	17
3.3	V průběhu „akce zámky“	18
3.4	Zámecké děti	23
3.5	Personál	28
3.6	Zámky.....	31
3.7	Správa zámeckých domovů	39
4	Složité situace na zámcích	44
4.1	Bída a hlad	44
4.2	Nemoci.....	46
4.3	Mezery ve vzdělání	47
4.4	Soužití Němců a Židů	48
4.5	Dorozumívání na zámcích.....	51
4.6	Psychický stav dětí.....	53
4.7	Náboženská otázka	55
5	Výchovné působení Přemysla Pittra	58
5.1	Pittrova metoda.....	58
5.2	Činnosti v zámeckých ozdravovnách	60
6	Odkaz Přemysla Pittra v Kamenici	62
7	Závěr	65
8	Seznam použitých informačních zdrojů	67
9	Seznam tabulek	72
10	Seznam obrázků	73

1 Úvod

Bakalářská práce *Přemysl Pitter a jeho působení v Kamenici* je věnovaná významné osobnosti, která se svými humánními činy zapsala nejen do dějin dvacátého století, ale svou zřetelnou stopu zanechala i v oblasti pedagogiky.

Přemysl Pitter zasvětil svůj život pomoci dětem ve složitých životních situacích. Pacifismus se stal jeho klíčovým posláním. Působil v Hnutí pro mezinárodní smír, v Hnutí pro křesťanský komunismus, byl zapojen do Akademické YMCA a členem Ligy pro lidská práva. Nezáleželo mu na státním režimu ani na většinovém ladění společnosti. Byl ochotný podat pomocnou ruku každému, komu byla potřebná, ať už šlo o chudé děti z Žižkova, stíhané děti Židů za druhé světové války či Němců po porážce nacistického Německa, nebo o uprchlíky v táboře Valka u Norimberka.¹

Z bohatého životopisu Přemysla Pitttra je pro tuto bakalářskou práci vybráno poměrně krátké období. Mezi lety 1945 a 1947 působil Přemysl Pitter v obci Kamenice. Ve zdejších opuštěných zámčích zřídil ozdravovny, které nabízely dětem postiženým válkou možnost zotavení. Docházelo zde k neobvyklému soužití židovských dětí s otřesnými zážitky z koncentračních táborů s německými, které byly zachráněny z života v bídých podmínkách českých internačních táborů, kde byli po druhé světové válce shromažďováni Němci před nuceným odsunem.

Bakalářská práce se zabývá popisem této události. Za cíl si klade nejen sestavit výčet faktů o Pittrových ozdravovnách, ale také vytvořit přehled některých složitých situací, se kterými se zde vychovatelé museli setkávat.

Jednotlivé kapitoly otevírá stručný životopis Přemysla Pitttra, který téma doplňuje o kontext. Následuje popis sledu událostí spojených se zřízením zámeckých ozdravoven a jejich provozem. Dále je zařazen výčet již výše zmiňovaných náročných situací pro vychovatele a krátké pojednání o charakteru výchovného působení Přemysla Pitttra. Bakalářskou práci uzavírá zhodnocení toho, jak živý odkaz zanechala Pittrova akce v obci Kamenice.

K sepsání práce přispělo studium a analýza dostupné literatury. Zvláště vzpomínky sepsané Přemyslem Pittrem v životopisném díle *Nad vřavou nenávisti* nebo jeho

---

¹ PASÁK, T. Život Přemysla Pitttra. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1995. ISBN 80-211-0212-8, s. 22-23

dlouholetou spolupracovnicí Olgy Fierzové v knize *Dětské osudy z doby poválečné* byly cenným pramenem. Důležitý zdroj informací nabídl i *Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové při Národním pedagogickém muzeu a knihovně J. A. Komenského* v Praze. Díky návštěvám archivu bylo možné práci obohatit především o informace z periodika *Posel z Milíčova domu*, vydávaného po druhé světové válce kvůli cenзуře pouze v podobě cyklostylovaných dopisů.²

Pro lepší porozumění textu a vymezení řešené problematiky je hned na úvod potřeba objasnit, čím je v názvu bakalářské práce míněna obec Kamenice. Obec Kamenice, nacházející se asi 25 km jihovýchodně od Prahy, je dnes poměrně rozsáhlou obcí, která zahrnuje několik osad (Těptín, Skuheř, Kamenice, Nová Hospoda, Olešovice, Struhařov, Štířín, Všedobrovice, Ládví, Kuklík a Ládeves). K jejich spojení došlo v roce 1960 po vzniku společného JZD. Název Kamenice byl zvolen, protože zde sídlil největší výrobní podnik s JZD a školou.³ Zámky, ve kterých zřídil Přemysl Pitter své ozdravovny, jsou rozesety po zmíněných osadách. Název práce *Působení Přemysla Pittra v Kamenici* tedy odkazuje k pojetí obce v současném širším rozsahu.

Ačkoliv byly ozdravovny v Kamenici zřízeny již před 60 lety, téma bakalářské práce je stále aktuální. Děti v náročných životních situacích žádají pomoc i dnes. Odkaz Přemysla Pittra by neměl upadnout v zapomnění.

---

² PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 168

³ PLÍHALOVÁ, Monika. *Jakpak je dnes u nás doma?* [online]. 2015 [cit. 2016-08-31]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/147304>. Vedoucí práce Leonora Kitzbergerová. s. 13

2 Život Přemysla Pittra

Přemysl Pitter zasvětil svůj život péči o bezmocné a slabé. Celý život hájil mír, stavil se proti zlu, ať už byl jeho pramen jakýkoli. Ctil odkaz Jana Milíče z Kroměříže, M. J. Husa, J. A. Komenského, T. G. Masaryka a českou cyrilometodějskou a svatováclavskou tradici.⁴

Narodil se na Smíchově roku 1906 nešťastné matce, která pochovala všech svých šest dětí v útlém věku. Že se Přemysl dožije dospělosti ani nedoufala. Jeho otec byl majitelem knihtiskařské dílny a předpokládal, že syn převezme jeho závod. Proto Přemysl Pitter začal svou životní dráhu studiem typografické školy v Lipsku.⁵

Do jeho mládí ale brzy vstoupilo hned několik tragických událostí. V roce 1911 mu zemřela matka, v roce 1913 zesnul i otec. O rok později vypukla první světová válka a Přemysl Pitter se rozhodl nastoupit vojenskou službu jako dobrovolník v rakousko-uherské armádě. Učinil tak snad z mladické nerozvážnosti, snad z touhy vyhnout se problémům spojených s převzetím vedení rodinného podniku. Brzy poznal hrůzy a nesmyslnost války. Nebyl schopen obrátit se proti nepříteli se zbraní v ruce. Opakovaně se pokusil se o dezerci, byl lapen a jen se štěstím unikl trestu smrti. V beznaději válečného běsnění našel útěchu v Novém zákoně a stal se hluboce věřícím křesťanem a pacifistou. Smrt, kterou měl denně na očích, v něm vyvolala duchovní otázky po smyslu života. Válka naučila Přemysla Pittra uvažovat jinak. „*Tehdy jsem pochopil, že můj život nepatří mně, ale Bohu k službě lidem, k záchraně tonoucích,*“ vzpomínal později.⁶

Když se vznikem republiky válčení ustalo, Pittrovo nové životní přesvědčení přetrvalo. Pitter měl nyní dostatek příležitostí své myšlení upevňovat a kultivovat své názory. V roce 1920 navštěvoval Husovu bohosloveckou fakultu. Protože maturitu složil až v roce 1947 na vyšší škole sociálně zdravotní v Praze, studoval teologii jako mimořádný posluchač.⁷

Nad otázkami víry prodléval Pitter v okruhu blízkých známých scházejících se v žižkovském bytě Anny Pohlové. Společně později založili *Nový Jeruzalém*, náboženskou společnost nadšenou z vizí lepšího křesťanského světa. Díky *Novému Jeruzalému* mohly být úředně

---

⁴ PASÁK, Tomáš a Jana PASÁKOVÁ. *Přemysl Pitter: život pro druhé: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra*. Praha: Paseka, 1997. Historická paměť. ISBN 80-718-5137-X. s. 11

⁵ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 11-19

⁶ Tamtéž, s. 20-24

⁷ Tamtéž, s. 52

zastřešeny Pittrovy aktivity na veřejnosti.⁸ Dvacátá léta totiž proměnila Přemysla Pittra v úspěšného řečníka. Zvláště v pražském „Hyde Park Corner“ pod Husovým pomníkem na Staroměstském náměstí se těšil přízni posluchačů.⁹ Dlouho na sebe nenechalo čekat ani první vydání časopisu *Sbratření*.¹⁰

Zde je nutno poznamenat, že už první poválečné snahy Přemysla Pittra nevyvolávaly vždy jen příznivé ohlasy. Radikální pacifismus spojený s podněcováním odpíračů války přinesl mladému aktivistovi dokonce odsouzení k pětiměsíčnímu vězení.¹¹

Rok 1933 znamenal pro Pittra vstup na pole pedagogiky. O Vánocích mohlo být otevřeno dlouho očekávané zařízení pro volný čas. Dům, vystavený na Žižkově nedaleko Olšanského hřbitova, nazval Pitter *Milíčův dům*. Učinil tak v upomínku reformátora 14. století, Jana Milíče z Kroměříže, který kdysi věnoval svou péči chudým a opovrhovaným nevěstkám a který se stal Pittrovi vzorem již při krátkém studiu teologické fakulty.¹²

Pitter věnoval Milíčův dům dětem Žižkova. Jejich strádání si všímal hned po návratu z války. Zpozoroval jejich rvačky, potulky i vandalské řádění. „*Jsem svědkem toho, jak žižkovští kluci skáčou na jedoucí železniční vozy, chvatně shrnují uhlí do pytlů, shazují je, a pak sami seskakují,*“¹³ poznamenal později ve svém životopise. V Milíčově domě našly tyto děti zázemí, prostor pro hry i pro osobní rozvoj. Docházely sem dobrovolně po školním vyučování nebo navštěvovaly oblíbené nedělní besídky. V roce 1937 zde bylo umístěno asi 150 dětí.¹⁴

Provoz Milíčova domu závisel především na dobrovolné spolupráci a finanční podpoře přispěvatelů. Vychovatelský sbor tvořili kromě Olgy Fierzové a Přemysla Pittra Ferdinand Krch, dětmi přezdívaný „strýček Fedor“, Anna Pohorská, Anna Rottová, Magrit Becková a další.¹⁵

Již při otevření Milíčova domu stála po boku Přemysla Pittra jeho opora, Olga Fierzová. K seznámení dvojice dlouholetých spolupracovníků došlo již v roce 1926 na mezinárodní

---

⁸ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 58

⁹ Tamtéž, s. 47-51

¹⁰ PASÁK, Tomáš a Jana PASÁKOVÁ. *Přemysl Pitter: život pro druhé: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra*. Praha: Paseka, 1997. Historická paměť. ISBN 80-718-5137-X. s. 18

¹¹ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 108

¹² Tamtéž, s. 53

¹³ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávnosti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 28-29

¹⁴ PASÁK, T. *Život Přemysla Pittra*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1995. ISBN 80-211-0212-8. s. 22-23

¹⁵ Tamtéž, s. 22-23

konferenci v bavorském Oberammergau, kde Přemysl Pitter usiloval o založení *Hnutí pro křesťanský komunismus*. Mimořádně jazykově nadaná Olga Fierzová zde působila jako tlumočnice. Sdílela s Přemyslem Pittrem životní názory a nakonec přijala jeho pozvání k práci v Praze. Olga Fierzová pocházející ze švýcarské rodiny podporovala Přemysla Pittra v jeho úsilí po zbytek života.¹⁶

Milíčův dům ani zdaleka nezůstal jediným podnikem Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Protože do života společnosti zasáhlo nové zlo, nacistické pronásledování, dětí, které potřebovaly pomoc, přibývalo. Už mezi prvními hosty nově zřízené ozdravovny, otevřené v Mýtě u Rokycan v roce 1938, byly mezi zdravotně ohroženými dětmi z Milíčova domu uprchlíci z Němci obsazeného území.¹⁷

Pomoc obětem nacismu Přemysla Pittra a Olgu Fierzovou plně zaměstnala. Během druhé světové války podporovali židovské rodiny. Za noci roznášeli po domech potřebné potraviny, poskytovali útěchu utiskovaným a v Milíčově domě nepolevovali ve výchovné činnosti. „*Stále hrozilo nebezpečí prozrazení,*“ vzpomínal Pitter, „*Kdykoliv zastavilo v noci nějaké auto v blízkosti Milíčova domu, čekal jsem, že si jdou pro mne.*“¹⁸

V Mýtě u Rokycan zůstávaly děti pronásledovaných dlouho ukrývány. Navzdory omezujícím nařízením navštěvovaly místní školu. Jak později přiznal Přemysl Pitter, „*celé město vědělo, že ozdravovna pod lesem se proměnila v úschovnu židovských dětí a že chodí do české školy stejně jako árijské. Nenašel se po dva roky ani jeden udavač.*“ Děti se bohužel ani přesto nepodařilo uchránit. Matky, které se bály, že budou povolány k transportu bez svých dětí, nechtěly děti v mýtském domově zanechat.¹⁹

Konec druhé světové války otevřel Pittrovi a jeho spolupracovníkům nové pole působnosti. O pomoc volaly židovské děti, zesláblé po dlouhých letech útrap a strádání. Bylo zapotřebí převést je z koncentračních táborů do klidného prostředí na zotavenou. Tak započalo Pittrovo dvouleté působení v obci Kamenice, kde byly od května 1945 do dubna 1947 otevřeny k tomuto účelu ozdravovny.

---

¹⁶ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 111-121

¹⁷ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 41

¹⁸ Tamtéž, s. 46-48

¹⁹ Tamtéž, s. 49

Nejen děti židovské však potřebovaly podat pomocnou ruku. Pitter byl ohromen hrůzami poválečné Prahy, kde byli na ulicích zaživa upalováni Němci pomstychtivým davem. Usiloval o zlepšení situace v českých internačních táborech, kam bylo soustředěno německé obyvatelstvo před nařízeným odsunem. Brzy docílil toho, aby byly německé děti propuštěny z hroživých podmínek internačních táborů k pobytu v kamenických ozdravovnách.²⁰

Tato situace postavila Před Přemysla Pittra a Olgou Fierzovou nelehký úkol. Společně měly být vychovávány děti židovské, které měly dosud před očima nelidské činy nacistických Němců, a děti německé, které trpěly v internačních táborech a lidé si na ně ukazovali prstem jako na stoupence nacismu.²¹

Protože prostory pro dětské domovy našel Pitter v opuštěných panských sídlech, nese éra záchranu obětí druhé světové války přízvisko „akce zámky“. Právě jí jsou věnovány další kapitoly této bakalářské práce.

Ani konec provozu zámeckých ozdravoven nepřinesl Přemyslu Pittrovi klid. Absurditu války totiž vystřídala nesmyslnost komunistického režimu. Po nastolení komunistické diktatury v roce 1948 bylo Přemyslu Pittrovi zakázáno veřejné vystupování. V roce 1951 byl zbaven i funkce ředitele v Milíčově domě, jemuž se doufal znovu naplno věnovat.²²

Téhož roku bylo Olze Fierzové zakázáno vrátit se ze Švýcarska, kam odjela na pohřeb své sestry. Přemysl Pitter se rozhodl nesetrvávat v pasivitě a odejít za hranice. Podařilo se mu uprchnout přes NDR a Západní Berlín do Spolkové republiky Německo.²³

V letech 1952 – 1962 pracoval v uprchlickém táboře Valka u Norimberka, kde podporoval exulanty žijící v bídných podmínkách. Množství lidí rozličných národností, navzájem zneprátených, postrádalo soukromí i lidskou důstojnost. Jak přiznává Pitter ve své autobiografii, práce v uprchlickém táboře nebyla snadná.²⁴

---

²⁰ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 189-204

²¹ HARTVICOVÁ, V. *Kamenice v proměnách věků*. Kamenice: vydala obec Kamenice k 50. výročí vzniku obce v roce 2010, 2010. s. 235

²² PASÁK, Tomáš a Jana PASÁKOVÁ. *Přemysl Pitter: život pro druhé: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra*. Praha: Paseka, 1997. Historická paměť. ISBN 80-718-5137-X. s. 84-85

²³ Tamtéž, s. 102-104

²⁴ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisli: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 86

V roce 1962 se Přemysl Pitter s Olgou Fierzovou uchýlil do Švýcarska, kde se věnoval přednáškám a publikaci.²⁵ Zanedlouho přijali pozvání bývalých chovanců ze zámeckých ozdravoven do Izraele. Cestu podnikli v roce 1964. Při této příležitosti mohl Přemysl Pitter zasadit stromek v Jad Vašem v Jeruzalémě coby vyznamenání za pomoc Židům. Výsadou vyznamenání *Spravedlivý mezi národy* byla později v roce 1985 poctěna i Olga Fierzová.²⁶

V posledním roce života se Přemysl Pitter dočkal dalšího oficiálního uznání. V roce 1975 získal čestný doktorát teologie na univerzitě v Curychu spolu s čestným občanstvím ve městě.²⁷

Zemřel v únoru 1976 v curyšské nemocnici. Již dlouho před svou smrtí trpěl srdeční slabostí i bolestmi prostaty. Na jeho přání nebyly uskutečněny žádné církevní obřady a jeho popel byl rozptýlen.²⁸

Olga Fierzová ho přežila. Zemřela 17. června 1990 na následky operace šedého zákalu.²⁹ Setkání bývalých zámeckých dětí, které se konalo ve Štiříně 16. července 1990, se již bohužel nemohla zúčastnit.³⁰

---

²⁵ PASÁK, Tomáš a Jana PASÁKOVÁ. *Přemysl Pitter: život pro druhé: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra*. Praha: Paseka, 1997. Historická paměť. ISBN 80-718-5137-X. s. 120

²⁶ KOHN, Pavel. *Kolik naděje má smrt: židovské děti z poválečné akce "zámky" vzpomínají*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2000. ISBN 80-86263-09-6. s. 120

²⁷ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 346

²⁸ Tamtéž, s. 355

²⁹ Tamtéž, s. 356

³⁰ KOHN, Pavel. *Kolik naděje má smrt: židovské děti z poválečné akce "zámky" vzpomínají*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2000. ISBN 80-86263-09-6. s. 222

Obrázek 1: Přemysl Pitter, 1952 ³¹

Obrázek 2: Olga Fierzová, 1957 ³²

---

³¹ *Přemysl Pitter* [online]. [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <http://pitter.npmk.cz/sites/pitter.npmk.cz/files/pictures/Pitter-kveten-1952.jpg>

³² *Olga Fierzová* [online]. [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <http://pitter.npmk.cz/sites/pitter.npmk.cz/files/pictures/Olga-Fierzova-1957.jpg>

3 Historie „akce zámky“

3.1 Počátky akce

Konec druhé světové války znamenal začátek obětavé práce člověka, který nikdy neváhal pomoci potřebným. Jelikož bylo potřeba vyrovnat se co nejdříve s důsledky válečné situace, Přemysl Pitter se dlouho nerozmýšlel a začal okamžitě jednat.

V Terezíně vypukla ke konci války epidemie skvrnitého tyfu. V důsledku válečné situace došlo již na začátku roku 1945 k zastavení transportů z terezínské Malé pevnosti, která dosud znamenala pro vězně pouze přechodnou stanici před odchodem do jiných represivních zařízení. Podobná situace nastala v nedalekém židovském ghettu, kam navíc přijížděly evakuační transporty s vězni nakaženými tyfem. Hromadění nemocných vězňů se otisklo ve výrazném zhoršení zdejších životních podmínek.³³

Po osvobození volal Terezín o pomoc. Sociální komise národní rady začala organizovat v pražském Lékařském domě sbírku šatstva, léků a potravin.³⁴

Přemysl Pitter si uvědomoval naléhavost situace a chtěl co nejdříve vysvobodit terezínské děti z prostředí zamořeného tyfem. Myslel přitom nejspíše na děti z Milíčova domu, se kterými se musel loučit před osudnými transporty. Doufal, že se s nimi v Terezíně zase shledá.³⁵

Nejdříve bylo zapotřebí nalézt vhodné útočiště pro oslabené děti. Milíčův dům ani ozdravovna v Mýtě u Rokycan tomuto účelu nevyhovovaly. Pittrovi nakonec přišel na mysl zámek v Újezdě nad Mží, kde krátce žila Olga Fierzová po svém příjezdu do Čech a který nyní pozbyl majitele, židovského statkáře Müncha zabitého nacisty.³⁶

Nakonec však do hry vstoupila náhoda. Když čekal Pitter na přiděl auta a benzínu v předsíni Lékařského domu, aby mohl odvézt terezínské děti z pověření Revoluční národní rady do zámku v Újezdě, narazil na informaci o opuštěných zámcích nedaleko za Prahou. Pan Liška, řidič rodiny Ringhofferů, který zde rovněž na něco čekal, zavezl Přemysla Pittra do Kamenice a ukázal mu všechny objekty. Zámky zely vesměs

³³ BLODIG, Vojtěch, Miroslava LANGHAMEROVÁ a Jan VAJSKEBR. *Malá pevnost Terezín 1940-1945: průvodce stálou expozicí v Muzeu Malé pevnosti v Terezíně*. Praha: Pro Památník Terezín vydalo nakl. V ráji, 2009. ISBN 978-80-86758-62-6. s. 72

³⁴ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 195

³⁵ Tamtéž, s. 195

³⁶ Tamtéž, s. 196

prázdnou, jejich majitelé je museli pro svůj německý původ opustit. Pouze na zámku v Olešovicích ještě krátce zůstávala stará baronka. Některé objekty byly již značně poznamenány drancováním sovětských vojáků. Okresní národní výbor, kam se nechal Pitter okamžitě zavést, svěřil zámky Pittrovi bez zdráhání. Bez využití by pusté budovy byly jen těžko chráněny před dalším pustošením.³⁷

Díky shodě několika okolností získal Přemysl Pitter do své péče čtyři zámecké objekty – zámek v Olešovicích s protější vilou hraběte Serényiho, poté rozlehlý zámek v Kamenici, štiřínský zámek s parkem a rybníkem a zámek Lojovice s ovocnou zahradou.³⁸

Vzdálenost budov od Prahy nepřesahuje 25 km, zámky se nacházejí v příjemné posázavské krajině s rybníky a lesy. Velká kapacita zámků a příhodnost prostředí umožnila, aby „akce zámky“ proběhla ve velkém měřítku. Vzdálený zámek v Újezdě by býval zajistil o poznání skromnější provoz.³⁹

Opuštěná panská sídla bylo nejdříve potřeba proměnit v útulné dětské domovy. Okruh Pittrových přátel přispěchal na pomoc, aby během týdne připravil zámek v Olešovicích pro dětské obyvatele. Nepotřebný luxusní nábytek byl uskladněn zvlášť. Cenné věci byly zapečetěny. Lůžka s ložním prádlem byla dovezena z bývalých domovů „Hitlerovy mládeže“. Bylo potřeba doplnit i nejnnutnější kuchyňské vybavení. Po týdnu usilovné práce byl zámek připraven k provozu.⁴⁰

Přemysl Pitter přivezl prvních 40 dětí z Terezína i s jejich opatrovnicemi již večer 22. května 1945.⁴¹ Polovina dětí byla předškolního věku. Vysvobodil je z ghetta, kde byly napěchovány v tzv. dětských domovech. Přemysl Pitter zajistil velké nákladní auto a naplnil ho dětmi do posledního místa. Protože nedostal povolení opustit s dětmi objekt zamořený tyfem, oklamal místní stráž a vyrazil rychle ku Praze.⁴²

---

³⁷ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 8 - 9

³⁸ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 55

³⁹ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 196

⁴⁰ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 8 - 9

⁴¹ Tamtéž, s. 9

⁴² PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 56 - 57

Záhy se Pittrovi spolupracovníci dali do příprav štiřinského zámku, který mohl 2. června přijmout další skupinu terezínských dětí, tentokrát o něco starších.⁴³

Na cestu osvobození z terezínského vězení vzpomíná např. tehdy jedenáctiletá Michal Beerová: „Vezli nás v otevřeném nákladním autě, nevím, jestli bylo jen jedno nebo jich bylo víc, jen se pamatuji na naše opojení svobodou, že jedeme v létě, v krásné zemi, za krásného počasí. Slunce svítilo a míjeli jsme Prahu, protože někdo říkal, támhle, vidíte, je Praha, až jsme k večeru přijeli do Štiřína.“⁴⁴

V prvních týdnech „akce zámky“ působila vychovatelům nesnáze sovětská posádka. Opilí vojáci se dobývali do zámků, ženy nevycházely bez doprovodu. Aby objekty tolik nelákaly k vandalismu, umístili pracovníci na vrata a ploty rusky psané nápisy: „Zde tyfus!“ Dotěrnost vojáků ustoupila.

Zámky obývalo brzy přes dvě stě dětí, zejména židovských, jejichž rodiče zemřeli v plynových komorách. „Na všech byly znát následky nesmírného tělesného a duševního utrpení. Bedlivá péče a láskyplná výchova dokázaly u nich opravdové znovuzrození.“⁴⁵

Obrázek 3: Obec Kamenice na mapě⁴⁶

⁴³ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 9

⁴⁴ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 69

⁴⁵ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 56

⁴⁶ *Mapy Google* [online]. [cit. 2016-11-26]. Dostupné z:

<https://www.google.cz/maps/place/251+68+Kamenice/@49.9930303,14.3299414,10z/data=!4m5!3m4!1s0x470b85dd591ab1af:0x400af0f66152f50!8m2!3d49.9015169!4d14.5824274>

3.2 Příchod německých dětí

Novou kapitolu „akce zámky“ otevřela opět souhra náhod. Pitter s Olgou Fierzovou zareagovali na telefonát neznámého muže žádajícího o naléhavou pomoc jakési rodině na Vinohradech. Chránění bílými páskami s červeným křížem se vydali do víru rozbouřené Prahy.⁴⁷

Dav byl nesmlouvavý k Němcům, kteří bydleli v pražských bytech deportovaných Židů. Vyvlékal německé ženy do ulic, za bití, nadávek a střel je nutil odstraňovat pouliční barikády. Dvě Němky byly polity benzínem a zaživa upáleny.⁴⁸

Když Pitter s Olgou Fierzovou dorazili na určenou adresu, našli v bytě paní Königovou, stařenu se dvěma ustrašenými vnuky. Oba syny měla na frontě, její snacha musela zůstat služebně v Lipsku. O pomoc opuštěné německé rodině zavolal Pittrovi její dobrácký soused. Pitter opatřil dveře bytu nápisem: „Tento byt je pod ochranou Červeného kříže.“ Toto dočasné opatření paní Königové dočasně ulevilo od dotěrností rozbouřeného davu. Brzy však Pittra oslovil pan König, vracející se z fronty a marně hledající svou matku a syny. V bytě je již nezastihl, byli nedávno internováni.⁴⁹

Následující den našel Pitter paní Königovou v Raisově škole. By zaskočen poměry, které zde panovaly. Lidé se tísnili, seděli na holé zemi. Kojenci umírali nedostatkem mléka, leželi se svrštělými obličejíčky na školních lavicích. Pittrovi se nakonec podařilo vyjednat propuštění paní Königové s vnuky, pod podmínkou, že i se synem okamžitě odcestují do Německa.

Paní Königová byla tedy vysvobozena. Obrázek nelítostné situace v internačním táboře však zůstal Pittrovi na paměti. Vynaložil veškeré úsilí, aby mohl získat internované německé děti pro své ozdravovny. Hledal přímluvu u osobního lékaře prezidenta Beneše. Ve zdravotně-sociální komisi Zemského národního výboru líčil zoufalství v Raisově škole.

---

⁴⁷ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávnsti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 157

⁴⁸ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Miličova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Miličův dům, 1992. s. 20 - 21

⁴⁹ Tamtéž, s. 20

Oporou konečně našel v právě obnovovaném ministerstvu sociální péče. Dostal povolení převzít všechny choré a opuštěné německé děti do svých ozdravoven.⁵⁰

Protože byly některé zotavené židovské děti již připraveny na odlet vojenským letadlem do Anglie, kam byly pozvány britskou pomocnou organizací, zámek Lojovice se uvolnil a bylo zde možné zřídit izolační nemocnici pro německé děti. Dne 26. července dovezl do Lojovic autobus Červeného kříže první skupinu třiceti dětí z Raisovy školy, které internovaný lékař označil za schopné transportu. Spolu s nimi mohla opustit tábor jedna internovaná lékařka a matka nejslabšího dítěte, která měla v ozdravovnách vykonávat pomocné práce. Za týden byli v Lojovicích přijati další dětské pacienti a čtyři matky z internace v budově YMCA na Poříčí. Zámek Lojovice hostil nyní přes padesát zesláblých německých dětí.⁵¹

Zámecké prostory se s nově příchozími otevřely všem potřebným bez ohledu na národnostní rozdíly. „Akce zámky“ nabyla zcela nového rozměru.

3.3 V průběhu „akce zámky“

Prvními skupinami dětí přivezených z táborů „akce zámky“ rozhodně neskončila. Do ozdravoven stále směřovali noví chovanci. Přicházely děti repatriantů bez bytu, děti doporučené úřady Péče o mládež či Pátracím oddělením repatriačního úřadu.⁵² Mnohdy se jednalo o děti bloumající městy a hledající zázemí.⁵³ Tito dorostenci bývali nejdříve umístěni v noclehárnách na okrajích Prahy. Přemysl Pittra zde dal vyvěsit pozvánky na zotavenou do zámeckých ozdravoven. Chlapci a děvčata se měli přihlásit v Milíčově domě.

⁵⁴ Na rozhodnutí strávit nějaký čas v zámeckých domovech vzpomíná např. Jehuda Huppert: *„V Praze jsme bydleli s bratrem nějaký čas v bývalém nevěstinci v Melantrichově ulici, který uvolnili pro repatrianty – že to byl takový obskurní podnik, jsem se dozvěděl až později. Když jsme se trochu zotavili, řekli jsme si, že přece musíme něco dělat, že se*

---

⁵⁰ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 21 - 22

⁵¹ Tamtéž, s. 22 - 23

⁵² PITTRA, Přemysl. *Posel z Milíčova domu*. Praha-Žižkov, 1946, (Číslo 3). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

⁵³ MORAVEC, Antonín. *Naši chlapci. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

⁵⁴ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 11

nemůžeme jen tak flákat. I šli jsme na židovskou obec, abychom se informovali, jestli pro nás něco nemají, a oni nás poslali do Milíčova domu na Žižkově. Přišel jsem tam se skupinou kamarádů přibližně stejně starých jako já a stejně nedávnou minulostí postižených. O tom, jak a kde se uplatnit, jsme se sice nedozvěděli, zato nám nabídli pobyt v jakési ozdravovně nedaleko Prahy. A protože jsme skutečně neměli nic na práci, rozhodli jsme se, že tam pojedeme.“⁵⁵

Kromě dětí židovských hledajících domov byly ozdravovny i nadále otevřeny dětem z internačních táborů. Jak píše Olga Fierzová: „Ze všech končin Prahy byla přivážena jedna skupina za druhou.“⁵⁶ Byly to právě německé děti, které zde navzdory původnímu záměru pobývaly nejdéle.⁵⁷

Příchody dalších dětí do zámeckých domovů však střídalo i loučení. Téměř všem dětem z internačních táborů byly znovu nalezeny rodiny, se kterými se některé mohly spojit ještě před odsunem do Německa. Spojování rodin bylo vůbec významnou kapitolou celé akce. Díky usilovnému hledání příbuzných či pátrání po vhodných pěstunech dospělo mnoho dětských příběhů ke šťastnému konci. Přemysl Pitter a Olga Fierzová posílali seznamy opuštěných dětí umístěných v domovech na pátrací stanice v Německu. Do Milíčova domu přicházely stovky žádostí německých rodičů o pátrání po svých dětech. V 80 případech se najít stopu po dítěti podařilo, v 7 případech bylo zjištěno úmrtí dítěte.⁵⁸ Vzhledem k tomu, že žádná jiná instituce, která by po ztracených dětech pátrala, neexistovala, Milíčův dům se stal detektivní kanceláří. Pitter psal četné dopisy úřadům i soukromým osobám, každá informace byla cenná. V pátrací akci pomáhala Pittrovi mimo jiné Klára Mágrová, která díky své perfektní znalosti němčiny obstarávala veškerou německou korespondenci a udržovala podrobnou kartotéku údajů o dětech z ozdravoven.⁵⁹

---

⁵⁵ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 30

⁵⁶ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 25

⁵⁷ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 201

⁵⁸ FIERZOVÁ, Olga. *Několik živých čísel. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7).

Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

⁵⁹ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisli: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 175

Anna Pohorská byla pověřena úkolem najít pro děti, u kterých bylo již jisté, že neobjeví žádného příbuzného, vhodné pěstouny.⁶⁰ Do pěstounské péče bylo umístěno bez mála 50 dětí. Protože nabídek pěstounů bylo stále více než sirotků, bylo možné každé svěřit do prostředí pro něj nevhodnějšího.⁶¹

I při plném zaměstnání neváhal Přemysl Pitter zavítat do zahraničí sehnat další pomoc trpícím. 4. ledna 1946 podnikl cestu do Anglie, aby na jednání s britským Červeným křížem usiloval o urychlení odsunu deseti tisíc lidí do britského pásma Německa.⁶² V Ženevě jednal o odsunu matek a dětí, o zastavení odsunu stařen a starců coby politicky neškodných či o soustavném vydávání seznamů ztracených dětí.⁶³

Důležitým okamžikem v „akci zámky“ byl i příjezd čtyř dobrovolných pracovníků ze Švýcarska nákladním autem Mezinárodní služby míru. Přijeli za účelem rekonstrukce olešovického zámku, kde měl být zřízen trvalý dětský domov nesoucí jméno Hany Benešové. Skupina pracovníků ze zahraničí vyvolala mezi dětmi vítané pozdvižení.⁶⁴

Aby byl obrázek o průběhu „akce zámky“ úplný, je třeba pamatovat i na reakce, které tento Pitterův podnik vyvolal nejen v řadách místních obyvatel, ale i v široké veřejnosti. Veřejnost byla bohužel ve vypjaté poválečné době daleko od pochopení Pittrovy lidskosti. I když se mezi místními našli někteří, kteří Pittra podpořili, musel čelit spíše nevraživosti, ústrkům a nesmyslným udáním. Děs vyvolávaly cedule varující před rizikem nákazy tyfem. Německý jazyk zaznívající za zámeckými zdmi popouzel většinu obyvatelstva. Zbytky uniforem Hitlerjugend, které děti na počátcích akce kvůli nedostatku šatstva musely nosit, ke zlepšení situace také nepřispívaly. Helena Klápová, vychovatelka z lojovické ozdravovny, vzpomínala, jak nemohli sehnat povoz, který by odvezl rakvičku tříletého německého dítěte. Nakonec ji s kolegyní nesla sama pěšky na hřbitov.⁶⁵ Skutečnost, že

---

⁶⁰ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 174

⁶¹ FIERZOVÁ, Olga. *Několik živých čísel. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

⁶² FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 62

⁶³ PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu*. Praha-Žižkov, 1946, (Číslo 3). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

⁶⁴ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 25 - 26

⁶⁵ HARTVICOVÁ, V. *Kamenice v proměnách věků*. Kamenice: vydala obec Kamenice k 50. výročí vzniku obce v roce 2010, 2010. s. 232-233

ženy převzaté z internace, které v ústraní za zámeckými zdmi pečovaly o děti, nenosily bílou pásku určenou dle nařízení Němcům, místní obyvatele rovněž nenechalo v klidu.⁶⁶

Ani obecné naladění ve společnosti Pittrově akci příliš nepřálo. Postoje vůči německému obyvatelstvu byly velmi vyhrocené. Ušetřeni nebyli ani němečtí Židé, kterých se rovněž týkalo množství protiněmeckých opatření. „*Mnozí z těch, kterým se podařilo přežít sedmiletou nacistickou perzekuci, se v poválečném Československu setkali s novým pronásledováním. Zatímco dříve byli označováni žlutou hvězdou jako Židé, nyní museli nosit bílou pásku na rukávu jako Němci.*“⁶⁷

Denní tisk Pittra napadal. Útočné články tisklo opakovaně *Rudé právo*, *Právo lidu* i *Hlas osvobozených*. Mezi nenávisnými poznámkami lze nalézt výčitky za Pittrova starost o Němce spojenou s vymáháním větších potravinových přidělů či teplého oblečení, nařčení z provokace, sektářství či připomenutí odpírání vojenské služby z dob Pittrova mládí.⁶⁸

Na svou obranu otiskl Přemysl Pitter v *Poslu z Milíčova domu* následující prohlášení: „*Rudé právo otisklo v č. 108 článek, v němž uvádí, že „v zámku v Lojovicích p. Pitter za velikého rozhořčení místního obyvatelstva umístil německé děti, které mají i německá ošetřovatelka na dvě děti... Německá Hitlerjugend dostává i plnotučné mléko, zatím co české děti v Lojovicích jen egalisované. Je pobuřující, že se válí 60 Němců v překrásné budově, kde by mohly získat ztracené zdraví naše děti.“ Pravda je, že úřední znalci prohlásili zámek v nynějším stavu z důvodů stavebních i zdravotních nezpůsobilý pro dětskou ozdravovnu. Použil jsem tedy zámku pro děti z internačních táborů a nemocnic. (...) Na 55 dětí měl jsem tři české ošetřovatelky, nyní po jejich uzdravení toliko jednu, kromě pěti internovaných žen na vaření, úklid, praní a dozor. Podle R. P. musel bych mít ošetřovatelek 30! A konečně mléko dostává ústav přímo na příkaz míst. nár. výboru od místních rolníků stejně jako obyvatelé a děti místní. (...) Redakce měly by si vždy předem zaslané zprávy ověřovat, aby neotiskovaly nestoudné lži, nestávaly se nástroji nactiutrhaní a nemařily cíle, které se koná ve vyšším a širším zájmu národa a státu.*“⁶⁹

⁶⁶ Vyšetření stížnosti M. N. V. v Lojovicích na pana arch. Teichmana a MUDr. Vogla. Praha, 29. březen 1946. Archiv P. Pittra a O. Fierzové, karton 8.

⁶⁷ ARBURG, Adrian von, Tomáš DVOŘÁK a David KOVAŘÍK. *Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*. Matices moravská pro Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura, 2010. Země a kultura ve střední Evropě. ISBN 978-80-86488-70-7. s. 287

⁶⁸ *Právo lidu*. 30. září 1945, (Číslo 118). Archiv P. Pittra a O. Fierzové, karton 8.

⁶⁹ PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu*. Praha-Žižkov, 1946, (Číslo 4). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

P. J.

Dostaly jsme nějaké správy od vás
který nás neuznávají, věčně nás
obtěžujete, sebráte, a ty německé kurvy
bestyže parochanty ne vám to není hanba
na jejich tyranství ruzičku celou ruzičkou
dýž je máte tak rady takneti a mimu
a nás neobtěžujte my máme sami hlad jen
ukore ně, rose se někdo chce dohatit chcete
dělat dobrodiny a na jinem to vymáhate
sami nedáte nic jak jste špatný dýž
dýž jste vedeli jak vám lidé nadávají
něco vám dají a proklínají vás, tak nám
dejte pokoj staci vám to? vý dobrý se
hlavně aby vám hodně našlo tak se to
chytře dělá, někoho uznává co děláte dáváte
sami vě nic neposíláte nebo to dám policii
jak umíte sítami vydržet dýž jste oby raděj
na brigadu a nestali takový blbosti
pomáhat německým serním staci vám to?

Obrázek 4: Anonymní dopis Přemyslu Pittrovi od místního obyvatele⁷⁰

⁷⁰ Z Archivu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, karton 8

3.4 Zámecké děti

Když bylo během dubna 1947, po ukončení „akce zámky“, rozděleno posledních 50 dětí do jiných zařízení či do pěstounských rodin a poslední dětský domov v zámku Kamenice byl zavřen⁷¹, bylo možné přistoupit k číselné bilanci. V příloze Posla z Milíčova domu píše Olga Fierzová zprávu nazvanou *Několik živých čísel*, ve které shrnuje počty a další směřování zámeckých chovanců. Právě z těchto cenných dat vychází následující popis.⁷²

V době, kdy byly zámky plně obsazeny a kdy nebylo možné přijímat nové děti, činil stav 330 chovanců. Tak tomu bylo od ledna do března roku 1946.

Celkově prošlo od května 1945 do května 1947 zámeckými ozdravovny 810 dětí. Ty lze rozdělit do čtyř skupin popsanych v následující tabulce.

Skupina	Popis	Počet dětí
A	Děti různých národností, oběti nacistického pronásledování za války	266
B	Děti ze zdejších internačních táborů a děti internovaných rodičů nebo pěstounů	407
C	Děti československé, nalezené v Německu a v Rakousku a repatriované do ČSR	97
D	Různé jiné naléhavé případy, mezi nimi 29 chlapců z východního Slovenska	40

Tabulka 1: Přehled skupin dětí v zámeckých ozdravovnách ⁷³

⁷¹ PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

⁷² FIERZOVÁ, Olga. *Několik živých čísel. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

⁷³ Tamtéž.

Skupina A byla tvořena především dětmi z koncentračních táborů, těch bylo v ozdravovnách 247. Výchozí situace těchto dětí byla žalostná. Z počtu 247 dětí zemřeli v koncentračním táboře 75 dětem oba rodiče, 115 dětem zemřel jeden z rodičů.

Většina dětí, které se v ozdravovnách zotavovaly z hrůz koncentračního tábora, prošla terezínským ghettem. Zde většinou děti strávily 2 – 3 léta. Jednalo se celkem o 165 chovanců. 82 dětí pocházelo z jiných koncentračních táborů, kde pobývaly 1 až 8 let.

Původ dětí skupiny A byl značně rozmanitý: 116 dětí z Čech, 37 z Moravy, 11 dětí ze Slovenska, 17 z Podkarpatské Rusi, 23 z Polska, 44 z Německa, 13 z Rakouska a 5 z jiných zemí.

Věkově tvořili největší část skupiny A chlapci a děvčata od 6 do 18 let (112 chlapců a 106 dívek). Děti od 18 měsíců do 6 let pobývalo v zámeckých ozdravovnách 48.

Další osudy dětí po zotavení v ozdravovnách shrnuje následující tabulka. Délku pobytu v zařízení popisuje tabulka 3.

Po zotavení byly děti skupiny A umístěny:	V počtu:
U svých matek	112
U jiných příbuzných	41
V ústavech	9
V trvalé pěstounské péči	19
Ve Velké Británii (většinou menší děti)	37
Odjezd do Palestiny (chovanci 13 – 18 letí)	47
Smrt dítěte	1

Tabulka 2: Směrování dětí skupiny A po zotavení ⁷⁴

⁷⁴ FIERZOVÁ, Olga. *Několik živých čísel. Posel z Miličova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

Délka pobytu	V počtu dětí:
Méně než 2 měsíce	80
2 – 4 měsíce	129
4 – 9 měsíců	45
9 – 20 měsíců	12

Tabulka 3: Délka pobytu dětí skupiny A v zámeckých ozdravovnách ⁷⁵

Skupina B sestávala ze 407 dětí, které se v důsledku poválečných událostí ocitly bez domova. Většina dětí byla převzata z internačních táborů v Praze nebo z Malé pevnosti v Terezíně. Některé děti ztratily domov kvůli internování svých rodičů nebo pěstounů.

Původ dětí skupiny B nebyl výhradně německý. 103 dětí pocházelo ze smíšených rodin, 35 dětí bylo ryze českého původu. Tyto děti pocházely většinou z početných rodin, které vlivem hospodářské tísně přijaly německou příslušnost. Děti německé národnosti bylo v zámeckých ozdravovnách 214. Původ ostatních lze vypátrat jen s obtížemi.

Další směřování dětí skupiny B po zotavení je popsáno v tabulce 4, délka pobytu potom v tabulce 5.

⁷⁵ FIERZOVÁ, Olga. *Několik živých čísel. Posel z Miličova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

Po zotavení byly děti skupiny B umístěny:	V počtu:
V ČSR, ve vlastní rodině	90
V ČSR, přechodně nebo trvale v ústavech	47
V ČSR, v trvalé pěstounské péči	17
Do Německa (v rámci odsunu)	219
Do jiných zemí	37
Odjezd do Palestiny (chovanci 13 – 18 letí)	22
Smrt dítěte	12

Tabulka 4: Směrování dětí skupiny B po zotavení ⁷⁶

Délka pobytu	V počtu dětí:
Méně než 2 měsíce	56
2 – 5 měsíců	104
6 – 11 měsíců	136
12 – 15 měsíců	71
16 – 20 měsíců	40

Tabulka 5: Délka pobytu dětí skupiny B v zámeckých ozdravovnách ⁷⁷

Děti **skupiny C** repatriované z Říše zůstávaly na zámcích poměrně krátce, než se je podařilo spojit s rodinou, která je již nechala hledat. V 74 případech šlo o děti slovenské. Jak vyplývá už z výše uvedených tabulek, pobyt mnoha dětí na zámcích nepřesáhl dva měsíce. Z židovských dětí zůstávali déle chlapci a děvčata ve věku kolem patnácti let, kteří

⁷⁶ FIERZOVÁ, Olga. *Několik živých čísel. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

⁷⁷ Tamtéž.

mířili do Palestiny. Delší dobu pobývaly na zámčích spíše Německé děti. Délka jejich pobytu se lišila podle toho, jak rychle se našli jejich příbuzní a za jak dlouho je mohli vzít k sobě.⁷⁸

Jakou stopu zanechal na dětech pobyt v kamenických ozdravovnách je jistě různé. Pro některé děti nebyl ničím než krátkou kapitolou v jejich dobrodružném životě. Ani Pavla Kohna, který vedl rozhovory s bývalými chovanci, nepřekvapilo, že mnoho z nich toto období vědomě vůbec nepoznamenalo, anebo jim dokonce téměř vymizelo z paměti.⁷⁹ Podle vzpomínek jiných však lze usuzovat, že pro velkou část chovanců zámecké domovy znamenaly mnoho. Yehuda Huppert, který na zámčích strávil asi tři týdny, popisuje jejich přínos následovně: „*Smysl téhle své štiřinské životní epizody vidím v tom, že se nás tam pokusili zbavit onoho šoku, který jsme jako děti prožili v koncentračních táborech, uklidnit nás, vrátit nám víru v lidské dobro a teplo, kterou jsme v uplynulé době nadobro ztratili, a připravit nás na budoucnost. U mnohých z nás se jim to podařilo.*“⁸⁰

Osudy dětí, které prošly ozdravovkami, nelze pro jejich rozmanitost obsáhnout na několika řádcích. Jako jeden příklad za mnohé lze na tomto místě uvést příběh samotného Pavla Kohna, autora publikace, jež je v této práci mnohokrát citována.

Jako židovské dítě ho místo očekávaného studia na gymnáziu čekaly hrůzy terezínského ghetta, Osvětimi, Buchenwaldu. Přežil smrt své rodiny i pochod smrti. Po konci války byl autobusem převezen do Prahy, kde však neměl kam jít. V jídelnách, sloužících navrátilcům, se náhodou od kamarádů dozvěděl, že je možné jet kamsi na zotavenou. Přihlásil se tedy a odjel do Štiřína. Hned třetí den ho zde postihl zápal plic. Ležel na ošetřovně v péči MUDr. Vogla, kde se pomalu léčil. Po zotavení se ho ujali příbuzní jeho terezínského spoluvězně, u kterých mohl začít nový život. Rozhodl se stát divadelním dramaturgem. Po pěti letech působení v krajském oblastním divadle v Karlových Varech musel z politických důvodů odejít. Živil se jako publicista na volné noze. Později přijal post vedoucího kulturní rubriky vysokoškolského týdeníku *Student*. Po emigraci do Německa působil ve Svobodné Evropě, kde mohl znovu navázat styky s Přemyslem Pittrem. Pro jeho

---

⁷⁸ FIERZOVÁ, Olga. *Několik živých čísel. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

⁷⁹ KOHN, Pavel. *Kolik naděje má smrt: židovské děti z poválečné akce "zámky" vzpomínají*. Brno: L. Marek, 2000. ISBN 80-862-6309-6. s. 9

⁸⁰ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 31

připomínku shromáždil v publikacích *Kolik naděje má smrt* a *Zámky naděje* rozhovory s bývalými zámeckými chovanci.⁸¹

Za uchování památky Přemysla Pittra i Olgy Fierzové má velkou zásluhu i Magda Bar-Or, která organizovala setkání zámeckých dětí i návštěvu Pittra a Olgy Fierzové v Jeruzalémě či shromažďovala adresy.⁸²

Obrázek 5: Děti z koncentračních táborů. Štířín, 1945⁸³

⁸¹ KOHN, Pavel. *Kolik naděje má smrt: židovské děti z poválečné akce "zámky" vzpomínají*. Brno: L. Marek, 2000. ISBN 80-862-6309-6. s. 285 - 299

⁸² Tamtéž, s. 209 - 223

⁸³ *Děti z koncentračních táborů* [online]. [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <http://pitter.npmk.cz/sites/pitter.npmk.cz/files/pictures/deti-z-koncentracnich-taboru-Stirin-1945.jpg>

3.5 Personál

„Akce zámky“ by nikdy neproběhla v takovém měřítku, kdyby se Přemysl Pitter nemohl obrátit na tým spolehlivých spolupracovníků. Olga Fierzová, dlouholetá opora Přemysla Pittra, nebyla jediná, kdo stál v pozadí jeho pedagogické práce.

Když 18. května 1945 převzal Pitter jménem ministerstva zdravotnictví zámecké budovy s účelem zřízení dětských ozdravoven, představil Národnímu výboru v Těptíně i první pěti svých spolupracovníků: manžele Teichmanovy, Růžičkovy a Otuši Dürrovou.⁸⁴

Tato nesourodá skupinka se do té doby neznala. Spojovalo je navštěvování kázání v Milíčově domě a oddanost Pittrovi a jeho charismatu.⁸⁵

Otuše Dürrová byla před nástupem do zámeckých ozdravoven učitelkou výtvarné výchovy na zdravotní škole.⁸⁶ Byla všestranně umělecky nadaná. Pečovala o umělecké předměty na zámcích a šířila všude „klid, krásu a harmonii.“ Architekt Zdeněk Teichman, který před válkou zajišťoval stavbu malé ozdravovny v Mýtě, se stal zástupcem Pittra a hlavním správcem všech budov. Jeho manželka Miluše převzala péči o zásobování a kuchyni. Strojní inženýr Stanislav Růžička se staral o automobily, vodovodní instalace a další zařízení. Úkolem jeho ženy Libuše Růžičkové, zdravotní sestry, se stala péče o podvyživené děti.⁸⁷

Otuše Dürrová byla jediná z pěti, která měla pedagogické vzdělání.⁸⁸ Ostatně, Pitter sám přiznává, že při výběru zaměstnanců nedbal příliš na dosaženou kvalifikaci: „*Při volbě spolupracovníků nehleděl jsem na vysvědčení a diplomy, nýbrž především na to, jaké porozumění mají pro zvláštní potřeby těchto dětí a jak to s nimi dovedou. Řadu velmi schopných a nadaných spolupracovníků našel jsem právě mezi těmi, kteří by z hlediska úřední kvalifikace nevyhovovali.*“⁸⁹

---

⁸⁴ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 196

⁸⁵ Tamtéž, s. 196

⁸⁶ Tamtéž, s. 196

⁸⁷ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 8 - 9

⁸⁸ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 196

⁸⁹ PITTER, Přemysl. *Historie. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

K počáteční pěti přibyl následně učitel Antonín Moravec. Vedle vyučování školních dětí, měl za úkol dohlédnout na chlapce ve věku kolem 15 let, kteří se rovněž přicházeli zotavit do zámků.⁹⁰

K realizaci obtížného záměru socializace německých dětí na zámku v Kamenici výrazně přispěla čtveřice žen. Dobruše Štěpánková, která si později vysloužila přezdívku „velká učitelka“, přišla na doporučení synodní rady Českobratrské církve evangelické. K ní se přidala Eva Kostrbová, židovská lékařka, která uměla německy a dokázala se tedy domluvit s dětmi i jejich matkami. V roce 1946 ji však úřady jako Němku odsunuly. Marie Štrebová, přezdívaná Maja či „malá učitelka“ přišla na zámecké ozdravovny v lednu 1946. Kromě zvládnutí německého jazyka měla organizační talent a dokázala s dětmi organizovat rozpravy o jejich válečné minulosti. Při vyřizování korespondence s rodinnými příslušníky zámeckých dětí Pittrovi pomáhala i Klára Mágrová, Němka provdaná za Čecha, která naštěstí v době protektorátu zvolila českou příslušnost a vyhnula se tak odsunu.⁹¹

Péče o děti na zámku v Lojovicích a v penzionu Bellevue na Ládví náležela rovněž ženám vychovatelkám: především Blaženě Stehlíkové-Zdenaříčkové, Evě Kvapilové, Jaroslavě Danešové a Heleně Klápové.⁹²

Mezi zasloužilé spolupracovníky Přemysla Pittra patřil bezesporu židovský lékař Emil Vogl, který navzdory své pohnuté minulosti z doby nacistického pronásledování pečoval o nemocné děti ze zámků, ať už byly jakékoli národnosti. Dalším německo-židovským spolupracovníkem v Olešovicích se stal H. G. Adler, který rovněž přežil Osvětim. Spolu s Voglem objevil výtvarný talent dnes známého malíře Yehudy Bacona, zařídil mu v Praze hodiny u malíře Willyho Nowaka a dopomohl mu k stipendiu na akademii výtvarných umění v Jeruzalémě.⁹³

Mezi dalším pomocným personálem v zámeckých ozdravovnách bylo možné najít i některé internované Němky, především matky některých chovanců, které se podařilo Přemyslu Pittrovi ušetřit pobytu v internačních táborech. Když se akce rozrůstala, přišly na zámky v Kamenici a v Lojovicích internované německé lékařky, které podléhaly

---

⁹⁰ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 11

⁹¹ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 201

⁹² Tamtéž, s. 202

⁹³ Tamtéž, s. 198-200

MUDr. Voglovi.⁹⁴ Jak vzpomíná Olga Fierzová, spolupráce s německými ženami nebyla vždy lehká: „*Ve všech domovech museli mít vedoucí velkou trpělivost a mnoho porozumění, aby se dovedli vcítit do myšlení a mentality různých typů německých žen, které nedávno protrpěly tolik zlého.*“ Vyskytl se případ, kdy musela být jedna z žen přeložena na jiný zámek, jinou museli pro drzost vrátit do internačního tábora. V Olešovicích a ve Štíříně navíc znesnadňovala situaci skutečnost, že německé internované matky pracovaly pro židovské děti.⁹⁵

Spolupráci se podařilo navázat i s personálem barona Ringhofferu – např. s řidičem či kuchařkou, a také s některým místním lidem.⁹⁶ Na pomoc přispěchali i mladé ošetřovatelky, které studovaly obor pěstounka-vychovatelka, nebo nedávno studium dokončily. Mezi nimi byly kromě Heleny Klákové Eva Tlačíková a Eliška Kloučková. Spolužačky nastoupily na zámek v Lojovicích v srpnu 1945.⁹⁷

Ohnisko práce v zámeckých ozdravovnách tvořila dobrovolná činnost spojená s nadšením pro dobrou věc. O její potřebnosti hovoří Přemysl Pitter například v *Dokončené dvouletce*: „*Nikdo z mých spolupracovníků, kteří se na počátku uvolili jen k několika týdnům pomoci, netušil, jaké pole naléhavé činnosti se jim otevře a že z toho budou nakonec dva roky vyčerpávající služby. I když pak přijímali odměny z veřejných prostředků, nepřestávali být dobrovolnými pracovníky. I učitelské síly, které jsem si pro tuto činnost vyžádal, pracovaly v tomto duchu dobrovolnosti.*“⁹⁸

3.6 Zámky

O akci Zámky bychom mohli dnes těžko mluvit, kdyby se jí nedostalo potřebného zázemí. Děti postižené druhou světovou válkou našly místo k zotavení v prostředí útulných zámků v obci Kamenice a jejím okolí. Zdejší poklidná krajina poskytla dětem útočiště. Klid v oblasti plné rybníků a rozsáhlých lesů, do které turista jen těžko zavítá, popisuje i Olga Fierzová ve svých zápiscích: „*Kdopak znal dříve kraj mezi Popovicemi, Pyšely a Jílovém?*

⁹⁴ PASÁK, Tomáš. *Život Přemysla Pittra*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1995. ISBN 80-211-0212-8. s. 22 -65

⁹⁵ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 25 - 26

⁹⁶ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 197

⁹⁷ HARTVICOVÁ, V. *Kamenice v proměnách věků*. Kamenice: vydala obec Kamenice k 50. výročí vzniku obce v roce 2010, 2010. s. 232

⁹⁸ PITTER, Přemysl. *Historie. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

(...) *Dráhy jsou daleko. Jedině vídeňská silnice tudy probíhá a přináší trochu ruchu do tiché krajiny.*⁹⁹

Zámecké budovy jsou dílem architekta Jiřího Stibrala. Jedná se především o přestavby z minulého století, které byly provedeny v souladu s dobovým tíhnutím k pseudo-stylům napodobujícím renesanční či gotickou architekturu. Z tohoto důvodu neoplývají zámky přílišnou historickou hodnotou.¹⁰⁰

V uvolnění zámků pro účely pomoci dětem sehrála roli poválečná situace spojená s konfiskací majetku německých obyvatel. Zámecké objekty byly dříve v rukou šlechtické rodiny barona Ringhofferova, která v regionu hospodařila již od roku 1820 a po léta dotvářela ráz místního kraje.¹⁰¹

Ringhofferovi byli německého původu. V roce 1939 přijala rodina říšskoněmecké občanství a nemohla popřít účast některých svých členů v NSDAP. Dle svědectví pamětníků Ringhofferovi opravdovými nacisty nebyli. Například na sklonku okupace Ringhofferovi dělníci ze Smíchova připravili obrněný vlak a několik tanků, které pomohly účastníkům květnového povstání.¹⁰² Avšak „*revoluce nezná rozdíly*“, jak píše Olga Fierzová ve svých pamětech.¹⁰³ Veškerý majetek rodiny Ringhofferovy byl na základě dekretu prezidenta republiky zabaven. Rodinní příslušníci museli opustit zem. Když Přemysl Pitter navštívil zámky poprvé, na zámku v Olešovicích zastihl pouze starou baronku, která obývala dvě místnosti v přízemí. I když ji Pitter ujistil, že může zůstat, hned druhý den ji z nařízení jiných dopravili do odsunového střediska.¹⁰⁴ Hanuš Ringhoffer zemřel v internačním táboře Mühlberg an der Elbe. Ostatní byli odsunuti většinou do Rakouska.¹⁰⁵ Znárodněné pozemky šlechtické rodiny průmyslníků byly později rozprodány.¹⁰⁶

---

⁹⁹ FIERZOVÁ, O. Rukopis. Archiv P. Pittra a O. Fierzové, karton 8.

¹⁰⁰ MIHULKA, Antonín. *Jiří Stibral*. V Praze: Nákl, České akademie věd a umění, 1941, 52 s.

¹⁰¹ HARTVICOVÁ, V. Kamenice v proměnách věků. Kamenice: vydala obec Kamenice k 50. výročí vzniku obce v roce 2010, 2010. s. 172

¹⁰² Tamtéž, s. 150-151

¹⁰³ FIERZOVÁ, O. Rukopis. Archiv P. Pittra a O. Fierzové, karton 8.

¹⁰⁴ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 22

¹⁰⁵ HARTVICOVÁ, V. Kamenice v proměnách věků. Kamenice: vydala obec Kamenice k 50. výročí vzniku obce v roce 2010, 2010. s. 151

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 240.

Přemysl Pitter získal kromě zámků k dispozici i další konfiskované budovy – vilu hraběte Serényiho a hotel Jaroslava Hlavsy s názvem Bellevue.¹⁰⁷

Zámek Olešovice byl pro ubytování dětí využit jako první z budov. Již 22. května 1945 hostilo bývalé letní sídlo rodiny Ringhofferů 40 dětí z Terezína.

Zámeček obklopený rozsáhlou zahradou, který se nejlépe osvědčil k pobytu dětí, byl brzy přestavěn na dětský domov. Zřízení dětského domova bylo výrazně podpořeno britskými a americkými unitáři. Šlechtické sídlo bylo potřeba pozměnit podle potřeb dětí i personálu. Když byly všechny úpravy dokončeny a dětský domov účelně zařízen, do zámku se vrátili zbylé děti z dosud fungujících ozdravoven.¹⁰⁸

Unitářský dětský domov Hany Benešové v Olešovicích byl otevřen 15. února 1947. Podle původních záměrů byl určen především pro válečné sirotky a polosirotky, pro děti opuštěné a nalezené. Ústav měl být pozorovací stanicí, kde se dítě během šesti měsíců tělesně i duševně zotaví, než bude přijato do pěstounské péče či trvalého dětského domova.¹⁰⁹

Postupem času byly v dětském domově umísťovány i děti mentálně retardované. V průběhu posledních 20 let se domov proměnil v základní školu praktickou. Pro děti s ústavní výchovou sloužilo zařízení do roku 1999. Od září 1999 byl provoz přizpůsoben týdennímu dobrovolnému pobytu dětí. Od roku 2003 byla znovu oživena spolupráce s Náboženskou společností českých unitářů.¹¹⁰

Jako druhý v pořadí byl dětmi osídlen **zámek Štířín**. Zahájit provoz štířínské ozdravovny vyžadovalo více úsilí. Honosný zámek byl totiž značně postižen poválečným rabováním, vzácné předměty byly v nebezpečí, místnosti byly plné trosek. V noci byl navíc zámek ohrožován loupeživými vojáky. Přípravě zámku pro pobyt dětí se věnovali manželé Teichmanovi a Otuše Dürrová ihned po rozjezdu ozdravovny v Olešovicích.¹¹¹ Díky

---

¹⁰⁷ HARTVICOVÁ, V. Kamenice v proměnách věků. Kamenice: vydala obec Kamenice k 50. výročí vzniku obce v roce 2010, 2010. s. 243.

¹⁰⁸ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 34

¹⁰⁹ *Zemskému ústředí péče o mládež. Věc: otevření domovu*. Praha, 1947. Archiv P. Pittra a O. Fierzové, karton 8.

¹¹⁰ *ZŠ Olešovice: Historie* [online]. [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <http://www.skolaolesovice.cz/node/56>

¹¹¹ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 197-198

vynaložení značného úsilí bylo možné otevřít zámek dětem již 2. června 1945. Z Tereziána byla přivezena skupina asi 20 dětí, tentokrát starších.¹¹²

Po skončení „akce zámky“ připadl zámek v roce 1947 skautům. Ti se však z jeho vlastnictví dlouho netěšili. Po pár týdnech byl objekt zabrán Československým svazem mládeže, který využíval budovu do roku 1954. Poté svaz nabídl zámek vládě, která přidělila Štířín ministerstvu školství. Tak tomu bylo do roku 1990. Byl využíván pro školení a rekreaci členů ROH. Po roce 1989 začala rozsáhlá rekonstrukce celého objektu s cílem vytvořit zde hotelové, konferenční a kulturní zařízení s možností kulturního a relaxačního využití. V roce 1995 byla Ministerstvem zahraničních věcí České republiky zřízena příspěvková organizace Hotel Zámek Štířín, která celý zámecký areál spravuje.¹¹³

Další prostory pro dětské ozdravovny poskytly zámky v Kamenici a v Lojovicích. Na pomoc sem přispěchali přátelé Přemysla Pittra, přivezli nábytek z bývalých domovů Hitlerjugend v Praze, připravili lůžka, potraviny a darované šaty.¹¹⁴ Oba areály byly brzy vyhrazeny pro německé děti.

Zámek Kamenice stojí v centru dnešní obce. Budova zámku je rovněž obklopena prostorným parkem. Jedná se o nejrozsáhlejší stavbu mezi jmenovanými zámeckými objekty. Objekt byl přestaven na konci 19. století podle návrhu architekta Jiřího Stibrála ve stylu normanské gotiky.¹¹⁵

Během „akce zámky“ byla tato budova vyhrazena německým dětem z internačních táborů, dětem ze smíšených česko-německých rodin a dětem kolaborantů.¹¹⁶

Co se týče doby provozu, kamenická ozdravovna fungovala ze všech Pittrových domovů nejdéle. Zámek Kamenice hostil děti rekordních 23 měsíců.¹¹⁷

S odchodem dětí z ozdravovny čekaly zámecký komplex změny. Budova získala novou funkci, její prostory byly věnovány druhému stupni Základní školy v Kamenici. Zaslepením

---

¹¹² FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 25 - 26

¹¹³ *Hotel Zámek Štířín: Historie* [online]. [cit. 2016-08-23]. Dostupné z: <http://www.stirin.cz/zamek/historie/>

¹¹⁴ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 9-10

¹¹⁵ HARTVICOVÁ, V. Kamenice v proměnách věků. Kamenice: vydala obec Kamenice k 50. výročí vzniku obce v roce 2010, 2010. s. 155.

¹¹⁶ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 200-201

¹¹⁷ FIERZOVÁ, Olga. *Několik živých čísel. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

průchodů se pokoje zámku proměnily ve školní třídy. Spojením dvou místností v jednu byla zbudována tělocvična, která v poválečných letech fungovala také jako kinosál. Škola v kamenickém zámku se mnoha místním obyvatelům vepsala do vzpomínek ze žákovských let. Od roku 1998 je objekt v rukou soukromých majitelů. Školní život na zámku skončil díky výstavbě nové, účelnější budovy při stávající základní škole. Zchátralý a opuštěný zámek již léta čeká na potřebnou rekonstrukci.¹¹⁸

V prostorách menšího **zámku v Lojovicích** byly soustředěny mladší děti z internačních táborů, které trpěly komplikovanými zdravotními problémy. Právě zámek Lojovice poskytl první útočiště německým dětem. Již 26. července sem mohlo být dopraveno prvních 30 dětí z Raisovy školy. Odlehlejší poloha zámku se zdála být výhodou. Přemysl Pitter a Olga Fierzová usoudili, že ve skrytu lépe uchrání německé děti před nevráživostí místních obyvatel.¹¹⁹ K pobytu dětí lákalo i prostředí zámecké zahrady s bohatým ovocným sadem.¹²⁰

Nyní slouží zámek k obytným účelům. V jeho blízkosti se nachází jezdecký klub s ustájením koní.¹²¹

Aby byl seznam Pittrových ozdravoven kompletní, je nutno připojit zmínku o vile hraběte Serényiho v Olešovicích a penzionu Bellevue. **Vila Serényiho** sloužila komplexu ozdravoven jako lékařský dům. Nyní patří soukromníku. **Penzion Bellevue** v nedaleké osadě Ládví náležel před konfiskací Jaroslavu Hlavsovi. Oblíbený hotel s vyhlášenou kuchyní od roku 1935 lákal turisty. Po skončení „akce zámky“ sloužil objekt jako školicí středisko ministerstva školství. V 90. letech byla budova zbořena. Kolem roku 2006 vznikl na místě starého hotelu bytový dům, nesoucí opět jméno Bellevue.¹²² Hotel Bellevue byl zabrán pro akci Zámek jako poslední. Kvůli malým pokojíčkům se hodil se zejména pro nejmenší děti.¹²³

---

¹¹⁸ HARTVICOVÁ, V. Kamenice v proměnách věků. Kamenice: vydala obec Kamenice k 50. výročí vzniku obce v roce 2010, 2010. s. 172

¹¹⁹ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 22

¹²⁰ Tamtéž, s. 8

¹²¹ *Zámecký hřebčín Lojovice* [online]. [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <http://www.hrebcin-lojovice.cz/zamek-lojovice/>

¹²² *Osadní výbor Ládví, Valnovka, Ládeves, Kuklák: Bellevue* [online]. [cit. 2016-10-29]. Dostupné z:

<http://www.osadaladvi.cz/bellevue.html>

¹²³ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 25

Jak je patrné z výčtu dalších osudů zámeckých budov, jen v málokterém objektu měla „akce zámky“ svou dohru. Do dnešní doby přetrvala péče o děti pouze na Základní škole Olešovice. Vystává tedy otázka, zda se sám Přemysl Pittter zabýval otázkou, jak využít budovy dále. A skutečně, v několika písemných zmínkách se dočítáme o jeho úvahách, jak s objekty naložit. K jejich realizaci došlo však pouze v minimálním rozsahu. Již v červenci 1945 píše v *Poslu z Milíčova domu*: „*Doufám, že ozdravovny v Olešovicích zůstanou i po skončení této akce zachovány účelům zdravotním, sociálním a výchovným. Zamýšlím v jednom z nich zřídit ozdravovnu pro unavené pracující maminky. V rozsáhlém parku štiřínském hodláme postavit dva stálé letní tábory.*“¹²⁴ V jiné zprávě je zámek v Kamenici doporučován místnímu národnímu výboru pro zbudování školy i administrativního centra. Zámek Štiřín, vyžadující rozsáhlou rekonstrukci, by měl později sloužit jako konferenční středisko české mládeži. Zámek Lojovice by se dle Pittrových rad hodil pro zbudování domova pro děti předškolního věku či „*léčebny pro děti vadné.*“ Úprava olešovického záměčku na Dětský domov Hany Benešové započala dokonce ještě za Pittrova působení v obci Kamenice.¹²⁵

Na závěr této kapitoly je třeba připojit několik čísel, pro větší přehlednost uvedených v tabulkách. Dobu provozu jednotlivých ozdravoven shrnuje tabulka 6. Průměrný stav chovanců v zámeckých domovech je uveden v tabulce 7. Při plné obsazenosti skýtaly ozdravovny útočiště 330 dětem, jak tomu bylo od ledna do března 1946.¹²⁶

---

¹²⁴ PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

¹²⁵ PITTER, P. *Občanům v Těptíně, Štiříně a Lojovicích*. Ministerstvo ochrany práce a sociální péče, odbor VII. Praha, listopad 1945. Archiv P. Pittra a O. Fierzové, karton 8.

¹²⁶ FIERZOVÁ, Olga. *Několik živých čísel. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

Ozdravovna	Doba provozu
Zámek Štířín	12 měsíců
Zámek Olešovice	13 měsíců
Vila Serényiho	15 měsíců
Hotel Bellevue	15 měsíců
Zámek Lojovice	18 měsíců
Zámek Kamenice	23 měsíců

Tabulka 6: Délka provozu ozdravoven ¹²⁷

Ozdravovna	Počet chovanců v lednu 1946
Vila Serényiho	28 dětí
Zámek Olešovice	40 dětí
Zámek Štířín	43 dětí
Zámek Lojovice	50 dětí
Hotel Bellevue	55 dětí
Zámek Kamenice	112 dětí
Celkem	328 dětí

Tabulka 7: Příklad průměrného stavu chovanců v ozdravovnách z ledna 1946 ¹²⁸

¹²⁷ FIERZOVÁ, Olga. *Několik živých čísel. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

¹²⁸ PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu*. Praha-Žižkov, 1946, (Číslo 3). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

Obrázek 6: Zámek Olešovice, 2016

Obrázek 7: Zámek Štířín, 2016

Obrázek 8: Zámecký park ve Štíříně, 2016

Obrázek 9: Zámek Kamenice skrytý v zámeckém parku, 2016

Obrázek 10: Lékařský dům v roce 2016

3.7 Správa zámeckých domovů

Aby mohl Pitter realizovat své plány na záchranu dětí zasažených válkou v tak velkém rozsahu, musel svou činnost zaštitit státní podporou. Spolupráce s úředním aparátem nebyla vždy jednoduchá. Pitter však nikdy neváhal nasadit veškeré úsilí, aby dosáhl svého navzdory všem těžkostem. Pokud mohl, pomáhal si průkazkou Revoluční národní rady¹²⁹ nebo se dovolával Červeného kříže.¹³⁰

V počátcích „akce zámky“ stál Zemský národní výbor, místní národní výbory a Česká národní rada. Zaštitění počátků akce popisuje Přemysl Pitter v listopadu 1945 ve správě občanům z okolí zámeckých ozdravoven. „*Již v prvních dnech národní revoluce v květnu 1945 zajistily místní národní výbory jmenované zámky a vyzvaly Českou národní radu, aby jich použila pro naléhavé účely veřejné důležitosti. Jeden z nejnaléhavějších úkolů té doby bylo vyklizení koncentračního tábora v Terezíně, tzv. ghetta, kde vedle tisíců mužů a žen byla i sta dětí. Vláda byla povinna s ohledem na lidskost i mezinárodní závazky postarati se o tyto děti bez ohledu na jejich národní příslušnost.*“¹³¹

Vedle prostředníka pomoci dětem z koncentračních táborů čekala Přemysla Pittra další důležitá funkce. Když poznal, jaké poměry panují v internačních táborech pro Němce, usiloval o jejich zlepšení. Osobního lékaře prezidenta Beneše pořádal, aby s ním navštívil internační tábor v Raisově škole, kde mu ukázal umírající kojence. Prosil ho o přímluvu. Na Sokolský stadion na Strahově, kde v nevýslovně špině plné hmyzu živořil i starý profesor, přítel prezidenta Masaryka, přivedl choť nového pražského primátora, paní Vackovou. Strahovský stadion se posléze podařilo uzavřít. Protože se neustále množily stížnosti ze zahraničí na české internační tábory, Zdravotně-sociální komise Zemského národního výboru pověřila proto Přemysla Pittra kontrolou internačních a odsunových středisek.¹³²

Právě kvůli kontrolní činnosti v internačních táborech čelil Pitter brzy nepříjemnostem. V říjnu 1945 byl náhle odvolán ministerstvem vnitra ze své funkce správce ozdravoven Zemského národního výboru. Ve své důvěrné zprávě žádal, aby v internaci zůstávali pouze

¹²⁹ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 58

¹³⁰ Tamtéž, s. 57

¹³¹ PITTER, P. *Občanům v Těptíně, Štíříně a Lojovicích*. Ministerstvo ochrany práce a sociální péče, odbor VII. Praha, listopad 1945. Archiv P. Pittra a O. Fierzové, karton 8.

¹³² FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchrané akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 22 - 23

činní členové Hitlerovy strany. Stěžoval si, že mnohým internovaným se nedostává ani „židovských přiděľů“ a trpí hlady. Kritika učinila Pittra podezřelým z „přátelství k Němcům.“¹³³

Naštěstí se mu dostalo podpory u Ministerstva ochrany práce a sociální péče, které převzalo zámecké budovy do vlastní správy a pověřilo Pittra „*péčí o děti a matky z internačních táborů a jejich ubytováním v domovech, až do jejich odsunu za hranice*“. Jako správci domovů mu byla dána volnost v jednání. Na záchraně zámeckých ozdravoven nesl tehdy zásluhu Stanislav Kohout, vedoucí odboru ministerstva.¹³⁴ Pochopení nalezl Pitter i u Ladislava Šťastného, který nad akcí Zámky držel dva roky ochrannou ruku.¹³⁵ Ministerstvo sociální péče přidělilo na zámky zkušeného účetního, který ulehčil domovům od velkého množství administrativní práce.¹³⁶

Co se týče financování akce, do doby převzetí zámků ministerstvem, byla zcela odkázána na příspěvky a půjčky z okruhu Pittrových přátel.¹³⁷ Když byla 27. června zahájena činnost olešovické ozdravovny, vazby na stát byly minimální. Provoz byl hrazen podobně jako dříve v Milíčově domě. Zaměstnanci nepobírali od státu plat a všechny náklady hradil Pitter z vlastních prostředků. Čerpal hlavně z dědictví po woodcrafterovi Miloši Seifertovi. Až po čase Pitter dostával od státu skromnou výplatu. Jednalo se nejdříve o dva tisíce korun měsíčně, od února 1946 o tři tisíce korun.¹³⁸

Nejednou Pitter žádal o pomoc i u čtenářů *Posla z Milíčova domu*, jako v září 1945: „*Vyzývám každého čtenáře „Posla“ k horlivé sbírce dětských oděvů, prádla, obuvi pro naše děti v Kamenici a Lojovicích. Blíží se chladné dny a děti jsou skoro nahé. Zásilky posílejte přímo na adresu: Dětská ozdravovna v Kamenici u Strančic. Bůh Vám oplat!*“¹³⁹

---

¹³³ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 162

¹³⁴ Tamtéž, s. 162

¹³⁵ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 207

¹³⁶ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 24

¹³⁷ Tamtéž, s. 24

¹³⁸ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 197

¹³⁹ PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu*. Praha-Žižkov, 1945, (Číslo 2). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

Ústředna „akce zámky“, odkud se také pátralo po příbuzných chovanců, byla zřízena v Milíčově domě. Od původního záměru zřídit v budově YMCA v Praze přechodný útulek bylo upuštěno, protože zámecké ozdravovny se nenacházely daleko od města.¹⁴⁰

Běžný provoz ozdravoven byl řízen z ústřední kanceláře na zámku v Olešovicích. „Podle původního předpokladu, který počítal hlavně s repatriací židovských dětí, tam všechny měly být podrobeny důkladnému lékařskému vyšetření, měly dostat dobré šaty a jídlo, pro většinu z nich první po několika letech – a pak měla začít resocializační práce, založená na přímých a neformálních kontaktech s vychovateli.“¹⁴¹ Pro každou ozdravovnu stanovil Pitter správce pro zajištění administrativní práce, technického zázemí a pedagogického vedení. Lékařský dům, vedený MUDr. Voglem, poskytoval lékaři a zdravotní sestře obytný pokoj.¹⁴²

---

¹⁴⁰ PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu*. Praha-Žižkov, 1945, (Číslo 1). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

¹⁴¹ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 202

¹⁴² PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu*. Praha-Žižkov, 1945, (Číslo 1). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

4 Složité situace na zámcích

UVědomíme-li si pohnuté osudy jednotlivých dětí, které Přemysl Pitter s Olgou Fierzovou shromáždili v několika budovách kamenických zámků, a představíme-li si jejich reálné soužití pod jednou střechou, neubráníme se myšlenkám na výchovné problémy a složité situace, s nimiž se vychovatelé jistě museli setkávat.

Studium literatury dokáže některé z nich poodhalit. Vypjatá atmosféra společenských zvrátů v poválečné době s sebou nese některé specifické problémy. Těžkosti mohly na zámcích vyvstávat v různých směrech. Zbídačený stav, ve kterém se děti dostaly do zotavoven, mohl zapříčinit několik složitých situací, stejně tak jako problematičké německo-židovské soužití nebo řešení aktuálních náboženských otázek.

4.1 Bída a hlad

Už samotná výchozí situace dětí se jeví velice problematickou. V prvních dnech éry kamenických zotavoven přišli na zámky podvyživené a hrůzami válek otřesené bytosti. Děti potřebovaly znovu najít důvěru ke světu a k člověku. Téměř všichni svěřenci v rozhovorech s Pavlem Kohnem vzpomínají, jak dostali u Přemysla Pitttra najíst. Strach o uspokojení této základní fyzické potřeby je stále doprovázel, jak je z jejich výpovědí cítit. Přemysl Pitter a jeho spolupracovníci jistě museli vynaložit veliké úsilí, aby zabezpečili dětem hojnost potravin v době, kdy se země vzpamatovávala z války. Podvyživené děti bylo třeba nakrmit kvalitní stravou, ošatit a materiálně zabezpečit. „Akce zámky“ byla závislá na darech Pittrových příznivců. Vazba na stát byla zpočátku minimální. Žádný ze zaměstnanců nepobíral od státu plat a všechny náklady platil Pitter převážně z vlastních prostředků. K tomuto účelu mu pomohlo dědictví po woodcrafterovi Miloši Seifertovi, štědré dary bývalých čtenářů časopisu *Sbratření* a dalších dobrodinců.¹⁴³

„Přátelé v různých zemích posílali nám balíky potravin a šatstva pro naše chráněnce – dokonce až z Havaje a Aljašky! Bylo někdy těch balíků tolik, že jsme je ani nestačili vybalovat a jejich obsah třídit. Největší dar byl celý vagon s novým šatstvem, obuví a prádlem, všecko vonící čistotou. Byl to výsledek sbírky švýcarské skupiny International

---

¹⁴³ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pitttra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 197

Service Civil – mezinárodní občanské služby. Děti se cítily jako v pohádce, když své poslední hadry vyměňovaly za vkusné oděvy a mohly spát v nezápлатovaném ložním prádle,“ vzpomíná Přemysl Pitter ve svých pamětech.¹⁴⁴

Jisté podpory se dostalo Pittrovi od ministerstva sociální péče na podzim roku 1945, když převzalo ozdravovny pod svou odpovědnost. Přidělilo zámeckým domovům zkušeného účetního, který velice ulehčil správci zámků i vychovatelům v administrativní práci. Díky této podpoře mohly být zaměstnancům vypláceny skromné platy.¹⁴⁵

I když děti dostávaly kvalitní stravu a hlady na zámcích netrpěly, pro jistotu si zprvu schovávaly pod polštář chléb, jak v rozhovoru vzpomíná Michal Beerová: „*V poválečné Evropě, kdy opravdu byl všude ještě nedostatek, se panu Pittrovi podařilo pro nás sehnat nejenom chleba, ale myslím i housky, máslo, vajíčka a dostaly jsme krupičnou kaši, ráj na zemi. My koncentráčníci samozřejmě kus chleba do kapsy a večer pod hlavu, protože kdo ví, co bude zítra.*“¹⁴⁶

Děti, které se po prožití válečných hrůz dostaly do bezpečí zámeckých prostor, byly vděčné za každé sousto. Pamětníci si vybavují první večeři, ke které na zámcích usedli, první krajíc chleba, který ochutnali po příjezdu do zotavovny. V dobových dopisech jedné ze zámeckých svěřenkyň své matce lze číst celé výčty pokrmů, kterých se jí dostalo. Tento fakt Reneé irisová-Freudenthalová sama komentuje: „*Zajímavé je dneska i pro mě, že mamince píšu právě vesměs velice detailně o jídle, z čehož se dá usuzovat, jak pro mě a všechny takové, jako jsem byla já, bylo tehdy důležité.*“¹⁴⁷

V literárních pramenech se setkáváme dokonce s přesně popsáním problémem, jenž vyvstal v souvislosti s touto citlivou záležitostí. Tirza Or-Cadash, jedna z chovankyň ze zámků, dostala nabídku pracovat v Milíčově domě. Když jednou vypomáhala v kuchyni, namazala si rohlík s tvarohem a navrch ještě marmeládou. Tehdejší ředitelka ji tuto maličkost necitlivě vyčetla, v době nedostatku veškerých potravin vnímala Terezčin čin jako rozmařilost, nepomyslela trápení hladem, které musela v koncentračním táboře

---

¹⁴⁴ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 64-65

¹⁴⁵ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 65

¹⁴⁶ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 70

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 130-131

zažívat. Když se o tom doslechl Přemysl Pitter, utišil plakající dívku slovy: „*U nás můžeš mít vždycky všechno, co jen budeš chtít, to si vezmeš, něco takového se ti už nikdy nestane.*“¹⁴⁸

4.2 Nemoci

Dalším ze základních problémů bylo vyrovnat se se silně oslabeným zdravím chovanců.

K účelům zvláštní péče o nemocné byl zřízen lékařský dům, a to ve vile hraběte Szerenyiho nacházející se na výhodné poloze naproti zámečku Olešovice. Ve vile byly soustředěny těžší případy ze všech ozdravoven a děti, které musely pobývat v izolaci.

Vedení lékařského domu převzal dr. Emil Vogl, jeden z Pittrových nejobdivuhodnějších spolupracovníků. Emil Vogl byl židovského původu. Již v roce 1940 byl nacisty deportován do koncentračního tábora v Lodži. Zde se za pečování o své nemocné spoluvězně nakazil se tyfem, s jehož trvalými následky se potýkal celý život. Přežil dokonce i Osvětim. Za války přišel o celou svou rodinu. Musel se vyrovnat se smrtí své manželky i dalších 36 příbuzných.¹⁴⁹ Ke spokojenosti dětí ze zámečkových domovů a k nevoli místních úřadů, které ho považovali za Němce hodného odsunu, vytvořil ve vile Szerenyiho útočiště pro všechny potřebné pacienty. Navzdory svému pohnutému osudu přistupoval k německým dětem bez zášti a s láskou.¹⁵⁰

V lékařském domě bylo soustředěno kolem třiceti pacientů (např. v lednu 1946 zde bylo 28 dětí¹⁵¹). O méně závažné případy bylo postaráno přímo na zámcích.

Mezi zdravotními problémy byla infekční onemocnění, jako jsou spalničky, spála či záškrt. Dětské pacienti bývali stíženi i zápallem plic či tuberkulózou. Svízele působily i vši, kterými byly tábory zamořeny. Zrádné byly následky dlouhodobé podvýživy, které se často dostavovaly po klamném zotavení a končily tragicky. Neustále hrozila nákaza tyfem, který hubil vězně v internačních táborech. Naštěstí se za celou éru akce „Zámky“ neobjevil ani jeden případ.

---

¹⁴⁸ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 116-117

¹⁴⁹ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 198

¹⁵⁰ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 163

¹⁵¹ PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu*. Praha-Žižkov, 1946, (Číslo 3). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

Některé děti bohužel podlely boji se smrtí. Mezi nimi byl například Jochen, který podlehl zhoubné tuberkulóze kostí v nedožitých osmnácti letech.¹⁵² Celkově na zámčích sknalo 13 dětí – jedno dítě z nacistického koncentračního tábora a 12 z táborů internačních (z toho 4 české a 8 německých)¹⁵³ Lze pozorovat jistý nepoměr mezi úmrtností chovanců z německých koncentračních táborů oproti těm z českých internačních táborů. Židovské děti byly v poměrně dobrém zdravotním stavu. Bylo tomu tak proto, že nejslabší děti byly v koncentračních táborech posílány do plynových komor v Osvětimi. V Terezíně tedy zůstaly jen ty nejodolnější. Často se navíc stávalo, že dostaly na přilepšenou z přidělů svých starších spoluvězňů. Jiná situace byla v improvizovaně zřízených pražských táborech, kde nebyl systém podobné solidarity natolik rozvinut. Do péče v zámeckých domovech byly tedy přijímány spíše děti zesláblé a nemocné.¹⁵⁴

4.3 Mezery ve vzdělání

Dalším ze základních problémů, se kterým se vychovatelé na zámčích museli nutně potýkat, jsou podstatné mezery ve vzdělání dětí, které byly nuceny po dlouhá léta zanedbávat svou školní docházku. Pro nový start do běžného života bylo potřeba tyto nedostatky vyřešit.

Některé děti byly vzdělávány i v koncentračních táborech židovskými učiteli, kteří přijali všechna možná rizika a improvizovaně poskytovali dětem vzdělání i v těchto bídných podmínkách. Tato intervence ale dětem nemohla nahradit plnohodnotné vzdělávání. Z tohoto účelu byli na zámky povoláni učitelé, kteří se chovancům systematicky věnovali.

Dle rozhovorů s bývalými zámeckými svěřenci lze usuzovat jejich velké nasazení své mezery vyrovnat, aby mohli v nejbližší době nastoupit na běžné školy a neopakovat zbytečně vynechané ročníky. O této skutečnosti podává autentické svědectví například Michal Beerová: „*Od začátku většina z nás, alespoň těch nejstarších – mě bylo tehdy už šestnáct let a mé sestře jedenáct –, považovala za velice důležité se učit, abychom mohli jít*

---

¹⁵² PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 173

¹⁵³ FIERZOVÁ, Olga. Několik živých čísel. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

¹⁵⁴ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 65

v září do školy navzdory tomu, že jsme pět let do žádné pořádné školy nechodili. Z Terezína přijela profesorka Irma Lauscherová se svou snad teprve devítiletou Míšenkou a ještě několik vychovatelů, učitelů, lékař. A ti všichni spolu o nás pečovali a nás vyučovali. Učili jsme se pilně a intenzívně, dokonce i latinu, matematiku,...Některé hodiny byly v Kamenici, jiné v Olešovicích, chodili jsme pěšky nádhernou letní krajinou, lesy a loukami, pozorovali stromy, květiny, motýly, broučky, sbírali jahody, maliny. Snad by bývalo rozumnější ještě víc si tehdy užívat té krásné přírody, taky jsme si jí užívali, ale učení jsme považovali za přednější.“¹⁵⁵

Mezery ve vzdělání měli i děti německé, ty se navíc musely potýkat s problémy nastolenými nesnášenlivým postojem k Němcům po skončení války. Pouze děti, které pocházely ze smíšených rodin a uměly česky, mohly pokračovat ve vzdělávání na běžných školách, které však k dětem kolaborantů zaujímaly odmítavý postoj. Ostatní musely čekat na odsun.¹⁵⁶

Děti české národnosti mohly později navštěvovat obecnou školu v Kamenici a měšťanskou školu v nedalekých Velkých Popovicích. Je potěšující, že Olga Fierzová ve svém komentáři k „Dokončené dvouletce“ zmiňuje vstřícný postoj učitelů místních škol: *„Nikdo z místních činitelů neměl tolik pochopení pro naši práci, jako učitelé těchto dvou škol, což dětem i nám bylo velikým povzbuzením.“¹⁵⁷*

4.4 Soužití Němců a Židů

Zcela specifické problémy lze očekávat s příchodem německých dětí do zámeckých domovů. Pittrova intervence vedla nejen k vysvobození stovek dětí z hrozivých podmínek internačních táborů, ale i k nastolení zcela nové pedagogické situace. Židovské děti, které prožily traumata v koncentračních táborech, se měly nyní setkávat s potomky svých bývalých trýznitelů. I když byly německé děti ubytovány odděleně od židovských, k jejich střetávání běžně docházelo, ať už tomu bylo na zahradě, na hřištích, v kuchyni, při práci

---

¹⁵⁵ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 70

¹⁵⁶ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 37

¹⁵⁷ FIERZOVÁ, Olga. *Několik živých čísel. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

nebo jinde. Je tedy záhodné klást si otázku, jak toto zvláštní soužití ovlivňovalo atmosféru v kamenických ozdravovnách.

„Všechny děti jsou nevinné.“ Tuto myšlenku přinesl Přemysl Pitter do kolektivu židovských dětí ze zámků. Vysvětlil jim, že nyní trpí a jsou v nebezpečí německé děti, a proto je vezme do zámeckých domovů také. Židovští chovanci v rozhovorech přiznávají počáteční obavy a rozpačitost. Světlovlasí chlapci jim vzhledem připomínali jejich nepřátele z koncentračních táborů. „*Vzpomínal jsem na naše dětské rozhovory v lágrech, kdy jsme fantazírovali o tom, co uděláme s Němci, pokud se z toho dostaneme. Říkali jsme: postavíme kolem nich vysokou zeď a nikoho nepustíme ven a nikoho dovnitř, ať zajdou hlady. Vlivem Adlera a Pittra jsem o tom začal přemýšlet jinak,*“ doznává Yehuda Bacon.¹⁵⁸ Přesto u židovských dětí vychovatelé nepozorovali projevy utajované nenávisti ani neuctivého chování, nutno říci na rozdíl od obyvatel obce, kteří nebyli humanistickému smýšlení Přemysla Pittra otevření.

Jistá odtažitost mezi židovskými chovanci a novými příchozími však na zámcích zůstala, což lze vyčíst například z komentáře Michal Beerové: „*Chovali jsme se k nim korektně, neubližovali jsme jim, ale mluvit jsme s nimi nedokázali. Oškliví jsme na ně nebyli, víc asi nebylo v našich silách.*“¹⁵⁹

O poznání problematičtější byl přístup zachráněných internovaných. Dívky, ve kterých zanechala nacistická výchova jen malý otisk, se na zámcích rychle zabydly a šily se se zdejšími prostředím. Chlapcům však museli vychovatelé tolerovat určitou vzpurnost. Problematická skupinka mladých Němců, kteří patřili k „Hitlerově mládeži“, se do zámeckých domovů dostala v prosinci 1945 z terezínského vězení, kam byli posláni místo Židů. Tyto děti byly nacistickou výchovou svedeny na scestí. Hitler zůstal nadále jejich padlým hrdinou. K českým vychovatelům přistupovaly s nedůvěrou. Dlouho byly přesvědčeny o tom, že se je na zámcích snaží vykrmit, aby byly schopny otrocké práce. Němečtí chlapci od vychovatelů nikdy neslyšeli jediného slova proti Hitlerovi, k jehož osobě se ještě tolik upínali. Ideály nacismu, v jejichž duchu byli vychováváni, se nyní hroutily, a s nimi i jistota v současný svět. Bylo třeba trpělivé práce, aby tito chlapci našli

---

¹⁵⁸ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 109

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 71

víru v člověka a důvěru k českému národu. Jejich politováníhodnou situaci bylo možné podle Pittra vyřešit jedině láskou.¹⁶⁰

Práce s německými svěřenci se vyznačovala několika vážnými i malichernějšími problémy. Mimo vzpurné a drzé chování se pracovníci na zámcích potýkali s řadou drobných krádeží. Ty byly jakými zlovykem souvisejícím s pokřivenou představou poctivosti, jež z jejich těžké minulosti. Je pravděpodobné, že otec některého bral úplatky, aby pomohl rodině. Krádež v Terezíně znamenala výrazné přilepšení při bídém stavu. Ani v Kamenici tedy nepokládali za špatnost uzmout něco z ústavních zásob. Ukrást něco k snědku pro druhého bylo jakýmsi utvrzením vzájemného kamarádství.¹⁶¹

Jiným nešvarem bylo na zámcích zatvrzelé obdivování se zbraním. Hoši si začali vyrábět z kůry a ze dřeva „browningy“. Posedlost těmito hračkami byla dalším z důsledků nacistické výchovy. Místní učitelky nazvaly tento fenomén „revolverovou horečkou“ a podobnou zábavu netolerovaly.¹⁶²

Drobné šarvátky německých dětí vyvrcholily v incidentu, který popisuje Olga Fierzová: *„Němečtí chovanci obsadili úmyslně na dlouhou dobu teplé koupelny a zahrnuli židovské chovance sprostými nadávkami. Správce zámku, zkušený pedagog, jen tak tak zabránil rvačce. Když jsem v sobotu večer přišla do Štířína na obvyklou návštěvu, vládla v jinak přívětivém domě napjatá a tísnivá atmosféra. Všechny vychovatele příhoda velice zarmoutila. Ale nikdo se necítil schopen svou nejistou němčinou promluvit hitlerčíkům do duše.“*¹⁶³

V té době byl Přemysl Pitter v Anglii a nemohl nijak zakročit. Situaci byla nucena řešit přímo Olga Fierzová. Promluvila s dětmi o situaci, ve které se nachází, uvedla na pravou míru domnělé nespravedlnosti, které německé děti cítily vůči židovským. Vysvětlila jim vážnost jejich počinání a nepravosti, jichž se dopustili nacističtí Němci na Židech. Své vyprávění nijak nezkreslovala, držela se faktů: *„Myslíte si, že není spravedlivé, že někdy dostávají lepší jídlo? Víte však dobře, že mají jako navrátilci z koncentračních táborů mnohem větší přiděly. Teď už se spravili a ani nesnědí vše, co jim patří. Kdybychom neměli*

¹⁶⁰ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 64-65

¹⁶¹ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 65

¹⁶² Tamtéž, s. 66

¹⁶³ Tamtéž, s. 63

*jejich potravinové lístky, nemohli bychom vás vůbec nasytit. Tak buďte rádi, že tu jsou!*¹⁶⁴

Problémová šestice byla následně rozdělena. Tři klidnější chlapci byli již posláni na zámek v Kamenici, zatímco zbylí chlapci byli ponecháni ve Štíříně v karanténě.

Vážnější kauzu, jež mohla dokonce významně ohrozit fungování zámeckých domovů, vyvolal požár v blízkém lese způsobený chlapeckou nerozvážností. Vychovatelky již déle zjišťovali, že někteří hoši kouří. Mnohým z nich stačila domluva, jiní si však nedali říct. Kouřit je nejspíš naučili Rusové, když je v Terezíně brali na práci. Jednoho březnového dne v roce 1946 hrabala sedmičlenná skupina chlapců listí. Práci měla brzy hotovou a zbýval čas na užívání si pěkného počasí a pokuřování bez hrozby výčitek vychovatelů. Odhozená zápalka bohužel vyvolala požár, který se rychle šířil suchou trávou a spadáním listím. Chlapci se nejdříve snažili uhasit požár vlastním úsilím, to se však nepodařilo a začal hořet kraj lesa. Dělníci z nedaleké měďárny přiběhli a začali hasit. Les byl sice zachráněn, požár však vyvolal mnoho nenávistných poznámek v řadách místního obyvatelstva. Hoši si byli dobře vědomi vlastní viny. Očekávali okamžitý odchod z pohodlných zámků. Při slyšení u Přemysla Pittra očekávali s napětím zasloužený trest. Sami si navrhli navrácení do internačního tábora. Pitter jim však velkoryse odpustil a pod podmínkou je nechal v zámeckých domovech. Tato vyhrčená situace byla pro chlapce jakýmsi signalizačním znamením a záchranou. Vážili si možnosti zůstat, dobře věděli, co by je v Terezíně čekalo. Zároveň se jim poprvé dostalo milosti a odpuštění. Tvrdá hitlerovská výchova založená na přísné kázni tyto pojmy neznala.¹⁶⁵ Z chlapců vyrchala nedůvěra. Škodu nahradili prací v lesní školce. Hajný poznamenal, že dosud se nikdy v jeho revíru tak důkladně nepracovalo.¹⁶⁶

4.5 Dorozumívání na zámcích

Na první pohled se zdá problematické soužití Čechů, Židů a Němců pod jednou střechou kvůli možným národnostním sporům. Komplikace však nemusíme hledat tak hluboko pod povrchem. Stačí se zamyslet nad tím, že díky soustředění různých národností

---

¹⁶⁴ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 64

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 64

¹⁶⁶ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 64-65

do zámeckých domovů bylo vytvořeno rozmanité, mnohojazyčné prostředí. Německy nemluvily pouze děti zachráněné z internačních táborů pro Němce, ale i mnozí židovští chovanci. Do této skupiny navíc patřilo i mnoho dětí mluvících polsky. Vyrovnat se s němčinou v běžné životní realitě se neobešlo vždy bez problémů. Olga Fierzová i Přemysl Pitter ovládali německý jazyk velice dobře, na zámcích však netrávili veškerý svůj čas. Ve všedních dnech Přemysl Pitter zařizoval potřebné záležitosti, jednal na různých úřadech, pohyboval se v táborech. V neděli byl toužebně vyhlížen dětmi na zámcích, které shromažďoval k pravidelným besedám, nebo s nimi samostatně rozmlouval.¹⁶⁷

Výchovná činnost ve všední dny náležela Pittrovým spolupracovníkům. Někteří vychovatelé se s německým jazykem se dobře vyrovnávali, mezi nimi byla například židovská lékařka Eva Karstová, kterou však úřady v roce 1946 odsunuly coby „Němku.“¹⁶⁸ Těm, kteří německý jazyk neovládali, pomáhaly často děti ze smíšených rodin. Někteří chovanci se naučili jazyku sami od sebe pouhým odposloucháváním. Svou dvojjazyčností často usnadňovali dorozumívání dětí a dospělých.¹⁶⁹

Dojímavý je příběh Polky Adélky, která se na základě neblahých zkušeností s nacistickými lágry zařekla, že nikdy nepromluví německy. Když si však kamenická učitelka Šárka, která uměla německy jen málo, nevěděla rady s plačícím děvčátkem, Adélka ho něžně vzala do náruče a laskavě s ním německy promlouvala, až ho utišila.¹⁷⁰

Je zajímavé, že pokud v této záležitosti nestačila pomoc dětských tlumočnicků, využívali vychovatelé jako pomůcku k dorozumění Bibli. „Velká učitelka“ ji neustále nosila při sobě a používala jí jako slovníku. Stačilo prstem ukázat na verše, které odpovídaly kladené otázce.¹⁷¹

Němčina však nepůsobila problémy pouze v rámci dorozumívání mezi dětmi a dospělými v zámeckých domovech. Českému okolí zámků byla trnem v oku. Obyvatelé zaujímali

---

¹⁶⁷ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 6

¹⁶⁸ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 201

¹⁶⁹ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 37

¹⁷⁰ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 27

¹⁷¹ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 39

odtažitý postoj dokonce i k německy mluvícím Židům. Pokud vychovatelé řešili něco s dětmi německy, chodili raději od plotu dále.¹⁷²

Němčina byla navíc významnou překážkou i v dalším vzdělávání dětí. Aby mohly děti z česko-německých rodin pokračovat ve vzdělávání na běžných českých školách, pokud je tedy jako potomky kolaborantů chtěla vůbec škola přijmout, bylo pro ně na zámcích zahájeno pravidelné české vyučování. Na přestup do českých škol je připravoval učitel přidělený ministerstvem školství, které v této věci vyhovělo žádosti. Za okupace navštěvovaly tyto děti německé školy a v českých teď byly velice pozadu. Děti čistě německého původu však nesměly být z nařízení vyšších úřadů vzdělávány vůbec.¹⁷³

4.6 Psychický stav dětí

Chlapec nucený pracovat u plynové komory, vytahovat a nosit mrtvé, našel jednoho dne mezi zabitými své rodiče.¹⁷⁴ Julie se zotavovala z vážné pohlavní choroby, jelikož byla v internaci zneužita vojákem.¹⁷⁵ Siegfried trpěl odloučením od své matky, protože při odsunu neuposlechl příkaz odevzdat zbraň...¹⁷⁶ To je jen několik obrázků z mozaiky utrpení, které ustály zámecké děti. Pobyt v koncentračních i internačních táborech přinesl mnoho hrůz a zanechal v dětských srdcích své stopy. S touto skutečností se museli vychovatelé v kontaktu se dětmi denně vyrovnávat.

O otázkách spojených s řešením zbídačeného psychického stavu dítěte po prožití války uvažuje například Dobromila Štěpánková, přezdívaná „velká učitelka“: *„Po psychologické stránce na příklad musíme najít cestu, jak uvolnit v dětských duších zakotvený děs z hrůz bombardování nebo zážitků fronty. Dát jim zapomenout na to? Je to vůbec možné? Nebude pod prahem vědomí číhat činitel, který v kritické situaci ochromí vůli i cit dítěte?“*

---

¹⁷² HARTVICOVÁ, V. Kamenice v proměnách věků. Kamenice: vydala obec Kamenice k 50. výročí vzniku obce v roce 2010, 2010. s. 235

¹⁷³ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 37

¹⁷⁴ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 70-71

¹⁷⁵ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 28

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 66

Nebo vhodným způsobem a individuální péčí pomoci dítěti, aby vypovědělo a tak složilo ze svých křehkých ramínek všechno to, co je svírá?“¹⁷⁷

Jak je patrné z výpovědí mnoha bývalých chovanců, příchod dětí na zámky provázela jejich počáteční nedůvěra a rozpačitost. První noci v teplých zámeckých peřinách bývaly bezesné. Některé děti věřily, že je zde chtějí vykrmit a zabít jako v pohádce o perníkové chaloupce.¹⁷⁸

S traumaty z koncentračních táborů souvisely i některé výchovné obtíže. Tvrdý život během války naučil děti krást. Vychovatelé museli dětem z počátku tolerovat zvýšený hlas, kterým mluvily. Bez silného hlasu by se v táborech jen těžko prosadily. Zvláště mezi staršími svěřenci se nejdříve projevovala jistá sobeckost. Vykonat práci na víc bylo nejdříve odmítáno, práce ve skupině nebyla efektivní. Vysílit se zbytečně znamenalo totiž v Terezíně přiblížit se smrti. Tuto situaci řešil učitel Antonín Moravec s využitím vlastního příkladu. Při rozcvičce cvičil s nimi. Postupně učil chlapce spolupráci: *„Máme-li vychovat opravdu platné členy společnosti, musíme je učit odpovědné práci nejen individuální, nýbrž i spolupráci. V praxi to znamená udělat práci co možná tak, jak ji potřebuje ten druhý. Vždy, než jsme začínali nějakou práci, musel nám být všem jasný její smysl, museli jsme být přesvědčeni o její užitečnosti. Museli jsme k ní přistupovat s chutí. Pak jsme si práci rozdělili, skoro vždy dohodou. Takto jsme si ji rozdělili buď večer, nebo před nastoupením: do práce jsme šli společně. Když chlapci viděli, že pracují stejně jako oni, přestali se ohlížet po těch, kdo pracují o něco méně, a naopak se každý snažil, aby jeho přínos byl co možná největší. Tím ovšem záhy poznali i výhodu takové práce: měli z ní radost a práce byla lépe a dříve vykonána.“¹⁷⁹*

Děti se se svým soužením vyrovnávaly různě. Když jim teta Otuše zadala zvláštní úlohu: „Nakreslete, co si nejvíc z Terezína pamatujete!“ Děti vzpomínaly živě, ale bez hořkosti.¹⁸⁰ Jako lék působila zpráva o nalezení příbuzných. Olga Fierzová vzpomíná na osud polské

¹⁷⁷ ŠTĚPÁNKOVÁ, Dobroslava. Dítě ve válce a po ní. *Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka.* Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

¹⁷⁸ Podle vyprávění Irény K. *Posel z Milíčova domu.: Pohledy do dětských duší.* Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 8). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

¹⁷⁹ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze.* 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 12

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 66

dívky, která se po setkání s matkou rozpomenula na svůj mateřský jazyk.¹⁸¹

V písemných pramenech častokrát čteme o viditelné změně na tvářích dětí po tom, co zjistili, že maminka žije. Tak je tomu například ve zprávě Dobruše Štěpánkové o německém Honzíkovi: „*Trpký rys okolo úst zmizel, tvář zpěkněla. Zdětštl.*“¹⁸²

Odloučení od příbuzných bylo vůbec na zámcích velkým problémem. Potřeba citově přilnout k dospělé osobě se několikrát překlopila do blízkého vztahu dítěte k vychovateli. Již zmíněná Dobroslava Štěpánková utrápenému Honzíkovi slíbila, že pokud nenajde svou rodinu, bude mu maminkou.¹⁸³ Podobná situace nastala v případě malého Siegfrieda. Maja Štěrbová, přezdívaná „malá učitelka“ k chlapci přilnula po zprávě o smrti jeho bratra, ačkoliv si byla vědoma, že nesmí chlapce mezi ostatními upřednostňovat.¹⁸⁴ Obdobně tomu bylo i v případě Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Oba ve svých pamětech vzpomínají, že si je „adoptovala“ Martička, děvčátko, které ještě dlouho po skončení „Akce zámky“ zůstávalo v ozdravovně v Mýtě. Olze Fierzové a Přemyslu Pittrovi říkala „maminko“ a „tatínku“. Nakonec však přišla radostná zpráva, Martička objevila své pravé rodiče a odcestovala do Německa.¹⁸⁵

4.7 Náboženská otázka

Přemysl Pitter je znám pro své duchovní zaměření a věrnost ryzí křesťanské víře. Na zámcích během nedělních shromáždění obvykle vykládal biblické texty, jak je patrné i z dochovaného deníku psaného nejspíše jednou ze štiřínských vychovatelek. „V neděli 1. 7. 1945 Přemysl Pitter promluvil ze 40. kapitoly Izaiáše, v neděli 15. 7. vykládal z Izaiáše 42. kapitolu a list Pavlův (Ježíš nyní a dnes), v neděli 29. 7. mluvil o lásce v návaznosti na 13. kapitolu Pavlovu a na slova o soudu náležejícím Bohu.“¹⁸⁶ Zde je však třeba uvědomit

---

¹⁸¹ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 57

¹⁸² ŠTĚPÁNKOVÁ, Dobroslava. Honzík. *Posel z Milíčova domu.: Pohledy do dětských duší*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 8). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ ŠTĚRBOVÁ, Maja. Malý Siegfried. *Posel z Milíčova domu.: Pohledy do dětských duší*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 8). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

¹⁸⁵ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 64-65

¹⁸⁶ *Deník Štiřín* [online]. 1945 [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://pitter.npmk.cz/sites/pitter.npmk.cz/files/soubory/zamky/Denik-Stirin.pdf>

si, že mezi svými posluchači se Pitter setkával s dětmi židovského původu. Vystává tedy otázka, jak tito chovanci vnímali Pittrovo křesťanské naladění.

V rozhovorech se bývalí Pittrovi svěřenci k tomuto problému vyjadřují hned v několika případech. Připouštějí, že někteří měli vůči křesťanskému duchu, který na zámcích panoval, své výhrady. „*Tady nás chtějí převést na křesťanskou víru,*“ prohlašoval prý Moněk Levčík, jenž s Přemyslem Pittrem o svých názorech diskutoval.¹⁸⁷

David Gat zase vzpomíná, jak nebyl na Pittrovi diskuze o Kristu připraven: „*A také nám vyprávěl o Ježíši Kristu, že to byl náš člověk, Žid jako my, a jaký to byl člověk a že je naše škoda, že jsme ho nepřijali jako svého spasitele. Nebylo mi právě příjemné, když o tom hovořil, a nedovedl jsem si s tím poradit. V našem věku a po tom, co jsme prožili – bylo nám šestnáct sedmnáct let -, jsme na takové úvahy asi nebyli dost připraveni.*“¹⁸⁸

Rabín Sinaj Adler vypráví o příhodě, kdy mu jako zbožnému chlapci Přemysl Pitter sejmul při obědě čepici. Za svůj neuvážený čin však i po letech Přemysl Pitter nezapomněl, a když se po letech setkal se svým bývalým svěřencem v Izraeli, omluvil se mu za svůj omyl.

V knize Pavla Kohna se bývalé zámecké děti několikrát zmiňují o promluvě o smrti, kterou k nim Přemysl Pitter vedl a která nebyla mezi posluchači přijata bez výhrad. O rozpačitosti přijetí Pittrova chápání umírání dětmi, které přežily svou smrt v koncentračních táborech, svědčí například výpověď Greta Hofmeisterové: „*A Pitter? To byl skutečně jiný svět. To byl člověk ne snad zázračný, ale tak čistý a trochu taky naivní, bych řekla. Jedna věc: já jsem na mou duši věděla, že je to dobrý člověk, ale když on nám začal vyprávět o smrti, tak to bylo trochu – já bych nechtěla říci směšné –, ale trochu divné pro někoho, kdo přišel z Osvětimi. Ani tak moudrý člověk jako Přemysl Pitter si ovšem nemohl představit, co ty děti viděly a zažily, protože to opravdu až do dneška sotva může někdo pochopit. Já si dnes pamatuji, že když nám vyprávěl o smrti, tak říkal, že to je něco takového jako lehkého, přirozeného a že použil takový obraz, že smrt je jenom taková změna, takový přechod, nic definitivního, že zanecháváš za sebou něco, co ti zůstane, co ti nikdo nevezme, a jdeš dál. Jenže když se někdo vrátí po třech nebo po třech a půl letech z koncentráku a někdo ti*

---

¹⁸⁷ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 217

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 56

takhle líčí, co je to smrt, tak je v tom snad křesťanská nebo nějaká jiná víra, ale i hodně nepochopení toho, co ta druhá strana prožila a na vlastní oči viděla.“¹⁸⁹

Navzdory několika citovaným případům, kdy v otázkách víry docházelo k drobnějším neshodám, celkově svědčí výpovědi zúčastněných o tom, že křesťanství na zámcích nebylo významnou překážkou na cestě ke vzájemnému porozumění. Přemysl Pitter zřejmě dokázal hledat v křesťanství univerzální pravdy a citlivě je dětem předávat. Michal Beerová, jedno z děvčat ze zámeckých domovů, později vzpomíná, že Pittrovy promluvy o náboženských otázkách nebyly kázáním, ale spíše rozhovorem. Připouští, že účast na nedělních shromážděních byla oboustranná.¹⁹⁰

Na závěr kapitoly o řešení náboženských otázek v zámeckých domovech je třeba zmínit zcela specifický problém – odchod dětí do Palestiny. Jak se postavil Přemysl Pitter k plánované emigraci starších chovanců do Izraele? David Gat popisuje první Pittrovy reakce, když se mu svěřil o svém úmyslu odjet: *„Co tady není dobré? Co se vám v Československu nelíbí? Proč chcete odtud pryč? ptal se. Snad dvě hodiny to s námi probíral, než pochopil, že naše rozhodnutí je pevné, a jeho závěr byl: jste svobodní, můžete dělat, co za dobré uznáte. Nicméně se k tomuto tématu pak ještě častěji vracel.“¹⁹¹*

K odjezdu do Palestiny nicméně Přemysl Pitter své svěřence připravil. Nebránil v práci izraelským náborářům, kteří přijížděli vyprávět židovským dětem na zámky o tom, jak v Palestině vzniká jejich stát, kam lze přes Německo odcestovat.¹⁹²

---

¹⁸⁹ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 252

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 71

¹⁹¹ Tamtéž, s. 55

¹⁹² KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 197

5 Výchovné působení Přemysla Pittra

5.1 Pittrova metoda

Úspěšnost „akce zámky“ vyvolává otázky po způsobu, jakým se vychovatelům podařilo dospět cíle. Existuje nějaká Pittrova metoda, která byla v zámeckých ozdravovnách využívána?

Jasně odpovědět na tuto otázku zdaleka není jednoduché. Sám Přemysl Pitter se necítil na vymýšlení novinek. Jedinou metodou, kterou prosazoval již od začátku činnosti Milíčova domu, bylo dodržování **důslednosti**. „*Děti si od začátku musí zvyknout, že všechno, co vedoucí řekne, se musí stát a není žádného slevení ani odvolání,*“ psal ve *Zpravodaji Milíčova domu*.¹⁹³

Některá specifika v přístupu k dětem Pittrovi přesto nelze upřít. Autoritou mu byl vedle Jana Milíče z Kroměříže také T. G. Masaryk nebo jeho dlouholetý spolupracovník Ferdinand Krch. Velkou inspiraci nacházel Pitter u Tolstého, jehož povídka *Kde láska, tam Bůh* se mu stala jakýmsi životním krédem. Povídka vypráví o ševci, který našel nový smysl života v konání dobrých skutků. V neposlední řadě je mezi zdroji Pittrovy inspirace třeba zmínit Matoušovo evangelium. Náboženské smýšlení ovlivnilo pedagogickou kariéru Přemysla Pittra ve velké míře. Nebyl abstraktním teologem uvažujícím v abstraktních pojmech. Jeho náboženství bylo praktické a právě odtud pramenilo odhodlání pomáhat.

Všechny výše popsané vlivy a jistě mnohé další vyústily ve vztah k dítěti naplněný porozuměním a respektem. Přemysl Pitter přistupoval k dětem jako k sobě rovným. Vychovatel by podle něj neměl zapomenout na své „dětské já“, které mu umožní chovat se tak, aby ho děti měly za kamaráda spíše než za formální autoritu.¹⁹⁴

Láska k dítěti byla pro Přemysla Pittra samozřejmostí. Pouze úzký vztah k vychovateli mohl dětem poznamenaným druhou světovou válkou pomoci nalézt východisko z politováníhodné situace. Výchovný proces zde nebylo možné oddělit od osobnosti vychovatele či konkrétného dítěte. Aplikace metod vycházejících z abstraktních konstruktů by u dětí s otrěsnými zážitky z koncentračních či internačních táborů neuspěla.

---

¹⁹³ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s.

151

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 156

„Tu nemohla pomoci žádná slova, jen láska,“ poznamenal Pitter.¹⁹⁵ Tuto skutečnost shrnul výstižně Pavel Kosatík, který nachází „Pittrovu metodu“ v „osobním nasazení sebe sama beze zbytku a bez „pedagogického“ odstupu.“¹⁹⁶

Vzpomínky mnoha pamětníků akce svědčí o tom, že děti byly Přemyslu Pittrovi otevřené. Je možné, že k této skutečnosti přispělo jeho neobyčejné **charisma**. „Přemysl byl jako náš otec, to byl pro nás Bůh, víc než Bůh,“ poznamenal v rozhovoru bývalé zámecké dítě Shoshanah Kornan.¹⁹⁷ Děti, které prošly zámeckými ozdravovkami, si osobnostních vlastností Přemysla Pittra velice cenily. Kladně byl hodnocen například jeho smysl pro humor, o čemž svědčí zmínka Chavy Pressburgerové: „On byl totiž člověk velmi veselý a lidský, vůbec žádný, jak se říká – „suchar“, který by myslel jen snad výhradně jen na vážné duchovní věci a zásady.“¹⁹⁸

Silnou stránkou Přemysla Pittra byl i mluvený projev. „On na nás dělal veliký dojem, když mluvil, bylo naprosto jasné, že je přesvědčen o tom, co říká, že to, co říká, a jeho osoba jedno jsou. V tom byla jeho velikost,“ vzpomněla jedna z bývalých chovanek.¹⁹⁹ **Síla slova** zřejmě pomohla Přemyslu Pittrovi vyřešit nejednu výchovnou situaci. V rozhovoru s dítětem a domluvě mezi čtyřma očima spatřoval Pitter účinný výchovný prostředek.²⁰⁰

Svým chováním poskytoval Přemysl Pitter dětem **vzor**. Němečtí hoši poznamenaní nacistickou výchovou se vzdali svých starých ideálů potom, co se náhodou dozvěděli o smrti mnoha Pittrových přátel v koncentračních táborech. Necháпали jeho nezištnost a postrádali u něj pomstychtivost.²⁰¹

V zámeckých ozdravovnách pracovali vychovatelé v Pittrově duchu. Na dobrý vliv osobního příkladu se spoléhal i učitel Antonín Moravec, kterému byla ve Štíříně svěřena péče o dorostence. Brzy dospěl k závěru, že zapojí-li se do činností společně s dětmi, dosáhne u nich mnohem lepších výsledků. Pokud zadal starším dětem práci, pracoval

---

¹⁹⁵ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 65

¹⁹⁶ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 202

¹⁹⁷ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 93

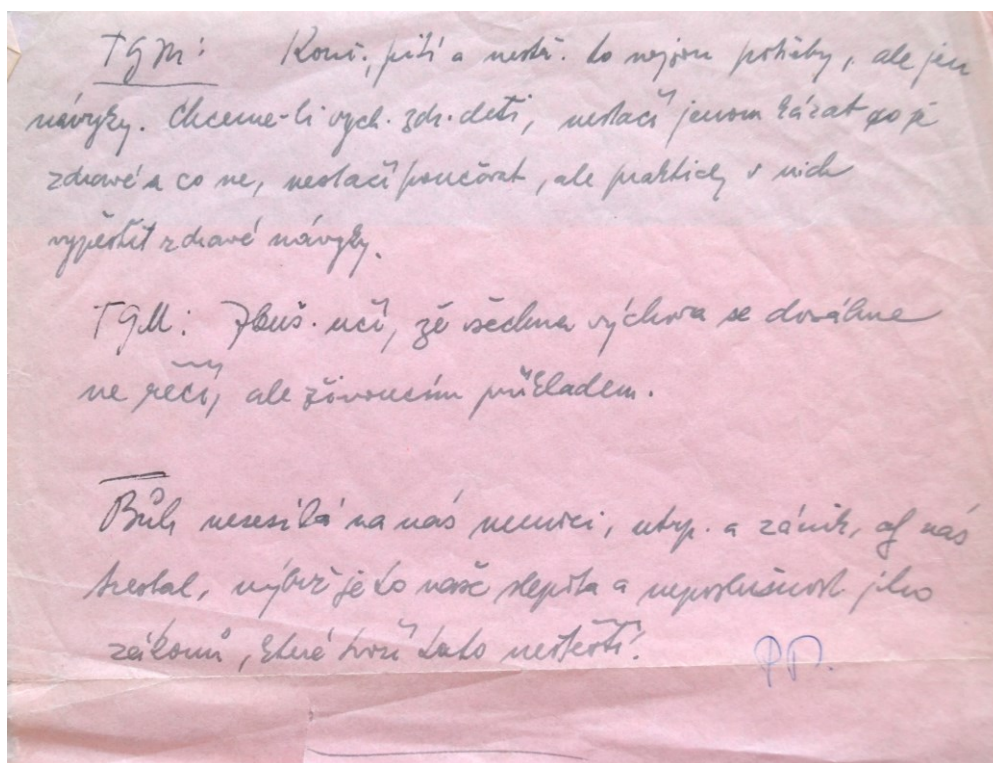
¹⁹⁸ Tamtéž, s. 173

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 252

²⁰⁰ KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0. s. 156

²⁰¹ PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4. s. 65

s nimi. Společnou prací a společnou hrou se se svými svěřenci sbližoval a pomáhal jim zapomenout na návyky osvojené v koncentračních táborech, kde by člověk bez jisté sobeckosti neobstál.²⁰²

Obrázek 11: Z osobních poznámek Přemysla Pittra. Citáty T. G. M.²⁰³

5.2 Činnosti v zámeckých ozdravovnách

V několika písemných pramenech se lze dočíst o rozmanitých činnostech, které na zámcích probíhaly. Ranní cvičení, závody odbíjené, procházky a delší výlety do okolí, vyrábění provazových panenek, pobyt u koupaliště či společné táboráky jsou jen některé ze zmiňovaných aktivit.²⁰⁴ I práce našla v zámeckých ozdravovnách své místo. Starší děti dle svých možností pomáhaly tam, kde bylo potřeba, v kuchyni, při sezónních pracích na poli i jinde.²⁰⁵ V zámeckých domovech nechybělo ani kulturní vyžití. Byly organizované besedy o literatuře, přednášení pásma čínské poezie či četné koncerty. Jak je patrné už z dochovaného *Deníku Štířín*, hudba zaznívala v ozdravovnách velice často, ať už šlo o

²⁰² MORAVEC, Antonín. *Naši chlapci. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

²⁰³ Z Archivu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, karton 8

²⁰⁴ *Deník Štířín* [online]. 1945 [cit. 2016-05-28]. Dostupné z:

<http://pitter.npmk.cz/sites/pitter.npmk.cz/files/soubory/zamky/Denik-Stirin.pdf>

²⁰⁵ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 239

skladby vážné hudby či prosté lidové písně.²⁰⁶ Vítaným zpestřením pobytu na zámcích byl výlet do Národního divadla spojený s prohlídkou Prahy.²⁰⁷ I inscenace divadelních her samotnými dětmi byla velice oblíbená. Divadla se hrála u příležitosti oslav.²⁰⁸

Veškeré aktivity završovala nedělní shromáždění, toužebně očekávaná dětmi i vychovateli. Právě zde byl prostor k rozpravám a příležitost dětí setkat se s Přemyslem Pittrem. Vzpomínku na ně uchoval ve svých cenných zápiscích i Antonín Moravec: „Byly to chvíle plné radosti, a přece tu byly řešeny nejdůležitější problémy života. Jednou dala slova některé vzácné písně podnět k úvaze, jindy opět otázky chovanců určovaly náměty promluv, spojených s debatami. Chlapci měli zájem o nejrůznější otázky a záhady. Nebylo problému, o němž by se postupně nehovořilo, do poměru člověka k práci, k přírodě, k člověku, až po tajemství života po smrti a hledání a nalézání smyslu života. Nejožehavější problémy mladých mužů a žen, po jejichž vysvětlení hoši toužili, dovedl podat náš ředitel tak prostě a zanítit touhu po čistém životě.“²⁰⁹

Obrázek 12: Štiřínské děti ²¹⁰

²⁰⁶ *Deník Štiřín* [online]. 1945 [cit. 2016-05-28]. Dostupné z:

<http://pitter.npmk.cz/sites/pitter.npmk.cz/files/soubory/zamky/Denik-Stirin.pdf>

²⁰⁷ MORAVEC, Antonín. *Naši chlapci. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

²⁰⁸ FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992. s. 41

²⁰⁹ MORAVEC, Antonín. *Naši chlapci. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). s. 11. Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

²¹⁰ *Pittrovy židovské děti* [online]. [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: [Dostupné z: http://pitter.npmk.cz/pittrovy-zidovske-deti](http://pitter.npmk.cz/pittrovy-zidovske-deti)

6 Odkaz Přemysla Pittra v Kamenici

Když vedl Pavel Kohn rozhovory s bývalými zámeckými dětmi, Yehuda Bacon vzpomínal na soužití židovských dětí s německými: „*Žily jsme s nimi v podstatě v míru, na rozdíl od českého okolí zámků či českých nacionalistů, kterým se nelíbilo, že jim Pitter dává stejné jídlo a poskytuje stejnou péči jako nám, a docházelo tam k různým třenicím. Ale na to se už určitě zapomělo.*“²¹¹ Ohlédnutí za tím, zda se v Kamenici opravdu zapomělo, zbývá věnovat poslední kapitole této bakalářské práce.

Bylo by nespravedlivé tvrdit, že Pittrův odkaz v obci zcela chybí. V červnu 1990 bylo na zámku ve Štiříně uspořádáno setkání bývalých zámeckých dětí. Přímí účastníci „akce zámky“ mohli vyslechnout na kazetu namluvený vzkaz Olgy Fierzové, která o den později zemřela.²¹² Při této příležitosti byla Pavlem Tigridem slavnostně odhalena pamětní deska, která připomíná Přemysla Pittra dodnes.²¹³

V září 2015 hostil kulturní dům v Kamenici výstavu s názvem „*Příběhy bezvýhradné lidskosti. Přemysl Pitter, výjimečná postava v dějinách 20. století.*“ Exponáty poskytlo Národní pedagogické muzeum a knihovny J. A. Komenského. Z informačních panelů s fotografiemi se mohli místní obyvatelé dozvědět mnoho o člověku, jenž se svými humánními činy zapsal do historie obce.²¹⁴

Zanedlouho poté se „akce zámky“ dočkala dalšího připomenutí. Ve Štiříně se sešlo mnoho zájemců o osobnost Přemysla Pittra u příležitosti komponovaného pořadu „*Co byly zámky naděje*“. Večerního setkání se zúčastnili především místní. Bylo možné zhlédnout ukázkou z filmového dokumentu Tomáše Škrdlanta „*Milujte své nepřátele*“ nebo vyslechnout četbu Táni Fišerové a Jana Vlasáka, kteří přednesli posluchačům úryvky z díla Přemysla Pittra. Pavel Kohn zde představil svou knihu *Zámky naděje*. O vzpomínky

---

²¹¹ KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8. s. 109

²¹² KOHN, P. KOHN, Pavel. *Kolik naděje má smrt: židovské děti z poválečné akce "zámky" vzpomínají*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2000. ISBN 80-86263-09-6. s. 222

²¹³ HARTVICOVÁ, V. Kamenice v proměnách věků. Kamenice: vydala obec Kamenice k 50. výročí vzniku obce v roce 2010, 2010. s. 235

²¹⁴ *Obec Kamenice: Život v obci* [online]. [cit. 2016-08-29]. Dostupné z: <http://www.obeckamenice.cz/kalendar-akci/pribehy-bezvyhradne-lidskosti-premysl-pitter-vyjimечna-postava-v-dejinach-20-stoleti/>

ze života v ozdravovnách se s diváky podělil i Hans Wunder, zastupující zde německé „děti Přemysla Pittra“.²¹⁵

O udržování odkazu Přemysla Pittra v Kamenici, a to především u žáků místní školy, se stará i paní učitelka Vlasta Hartvichová, která v této věci uvádí následující: „*Snažím se připomínat osobnost, život, dílo P. Pittra i jeho činnost na území obce v člancích v místním Zpravodaji z Kamenice, dále jsem o něm napsala i kapitolu v knížce Kamenice v proměnách věků.*

Na většině výstav, které byly věnovány jednotlivým osadám i celé obci Kamenice a jejichž jsem byla spoluautorkou, zpravidla nechyběla část o P. Pittrovi a jeho „akci“.

Vloni jsem naší obci zprostředkovala zapůjčení putovní výstavy z Muzea J. A. K. v Praze, doplnila k ní některé další exponáty z našeho regionu a přednesla na vernisáži v kulturním domě projev o P. Pittrovi.

Kdysi, když byla odhalována deska na zámku Štiřín, jsme se též zúčastnili s našimi žáky. Někteří tam vystoupili s hudebním programem.

Osobnost P. Pittra dlouhá léta pravidelně připomínám především všem žákům devátých ročníků v hodinách dějepisu. P. Pitter je pro mne „srdeční záležitostí“. Když ještě žila paní Helena Klápková, pravidelně jsem ji zvala na besedu s vycházejícími žáky. Nyní se již bohužel pamětníků nedostává, a tak jim předkládám svoji prezentaci, cituji vzpomínky různých pamětníků i to, co jsem o něm zjistila, napsala, sehnala v archivu P. Pittra a O. Fierzové, přečetla v různých knížkách, z nichž hojně čtu a cituji. Samozřejmě také zadávám toto téma žákům k samostatné práci. Nechávám je zjišťovat různé informace o P. Pittrovi a především o celé jeho poválečné akci. Využívám při tom především metod kritického myšlení. Každoročně dělávám se svými žáky ve škole alespoň malou výstavku, pár nástěnek atd. S některými ročníky, případně zájemci, obcházím zámky apod. Mám dojem, že už kdosi psal na toto téma i ročníkovou práci.

Pittrova odkazu využívám buď v hodinách dějepisu, případně českého jazyka – slohu, TH ... k psaní úvah (inspirovaných jeho myšlenkami, citáty), fiktivních rozhovorů, reportáží, diskusí, výkladů, referátů atd. nejen v 9. ročníku, ale kdykoliv hovoříme o humanismu a

---

²¹⁵ Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové: Co byly „zámky naděje“ [online]. [cit. 2016-08-29]. Dostupné z: <http://pitter.npmk.cz/node/83>

lidskosti. Často srovnáváme jeho činy s jinými proslulými humanisty (N. Wintonem aj.). Vedu žáky k tomu, aby si vytvořili svůj názor a P. Pitter se pro ně stal celoživotní inspirací hodnou následování... Zvláště v dnešní době by bylo třeba takových lidí! S některými žáky jsme se proto nedávno zamýšleli i nad tím, co by udělal P. Pitter dnes, kdy přicházejí do Evropy migranti s dětmi... Žáci byli jednoznačně přesvědčeni, že by určitě neváhal a pomáhal stejně jako kdysi.²¹⁶

Obrázek 13: Pamětní deska Přemysla Pittra na zdi štiřínského zámku.

²¹⁶ Z rozhovoru s Vlastou Hartvichovou, 29. 8. 2016.

7 Závěr

Na závěr bakalářské práce je třeba dodat především několik osobních poznámek. Vráťím-li se na samotný začátek, k volbě tématu pro tuto práci, nemohu nepřiznat jistý osobní zájem. Obec Kamenice, která byla v poválečných letech Pittrovým působištěm, je mým domovem. I když jsem zde vyrostla, o osobnosti Přemysla Pittra jsem se dozvěděla teprve nedávno. Šťastnou náhodou, při návštěvě Národního pedagogického muzea J. A. Komenského, jsem narazila na informaci o ozdravovnách zřízených v opuštěných zámcích a spojila jsem si je s těmi, které znám z procházek v okolí mého bydliště.

Tím započal můj zájem o práci Přemysla Pittra, četba dostupné literatury, ale i rozhovory se známými o tom, co vědí o zámeckých domovech. Právě při těchto příležitostech jsem postupně dospívala k názoru, že osobnost Přemysla Pittra zůstává mnoha místním spíše utajena. Tušení, že na zámcích byly po válce dětské domovy, přetrvává. Spojit si je se jménem významné osobnosti však již dovede málokdo. Navzdory výše zmíněné péči o odkaz Přemysla Pittra si jeho úsilí žádá další připomenutí.

Nejen mezi obyvateli Kamenice má však téma bakalářské práce své místo. Pro aktuální svět, provázený změnami spojenými s uprchlickou krizí, je inspirace podobnými osobnostmi, jako je Přemysl Pitter, klíčová. V této souvislosti nabízí zajímavý námět k dalším úvahám Petr Bednařík, který uvádí jméno Přemysla Pittra v souvislosti s *Doporučením MŠMT k výuce dějin 20. století*. Zde je mimo jiné zdůrazněn význam zařazení konkrétních lidských příběhů do výuky. Příklad Přemysla Pittra, který je těsně spjatý se mnoha významnými událostmi dějin 20. století, by mohl žáky oslovit.²¹⁷

Stanovený cíl bakalářské práce považuji za splněný. Přehled složitých situací v zámeckých ozdravovnách je zpracován na základě informací dostupných v literárních pramenech i archivních dokumentech. V práci je zařazen za přehled událostí počátku i průběhu akce. Doplněním textu o fotografie zmiňovaných zámeckých objektů a přidáním kapitoly *Odkaz Přemysla Pittra v Kamenici* jsem usilovala o zasazení tématu do aktuálního kontextu.

Zajímavým obohacením zde zpracovaných informací by jistě byly výsledky výzkumného šetření o povědomí obyvatelstva Kamenice o akci Přemysla Pittra. Dále by bylo možné

---

²¹⁷ ŠIMEK, Eduard. *Evropský humanista Přemysl Pitter (1895-1976): [sborník z mezinárodní konference. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa pro Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, 2014. Hovory (Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové)*. ISBN 978-80-86057-94-1.

práci rozšířit o návrh projektu pro žáky místní základní školy nebo o průzkum jejich postojů k poválečným událostem v obci.

Jsem si vědoma skutečnosti, že ačkoliv bakalářská práce dospěla ke svému závěru, o Přemyslu Pittrovi by se dalo říci ještě mnoho. Ani téma „akce zámky“ není zdaleka vyčerpáno a nabízí živnou půdu pro další badatele.

8 Seznam použitých informačních zdrojů

ARBURG, Adrian von, Tomáš DVORÁK a David KOVAŘÍK. *Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*. Matice moravská pro Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura, 2010. Země a kultura ve střední Evropě. ISBN 978-80-86488-70-7.

BALVÍN, Jaroslav. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter*. Praha: Radix, spol. s r.o., 2015. ISBN 978-80-87573-13-6.

BLODIG, Vojtěch, Miroslava LANGHAMEROVÁ a Jan VAJSKEBR. *Malá pevnost Terezín 1940-1945: průvodce stálou expozicí v Muzeu Malé pevnosti v Terezíně*. Praha: Pro Památník Terezín vydalo nakl. V ráji, 2009. ISBN 978-80-86758-62-6.

FALTUSOVÁ, Magdaléna. *Milíčův dům Přemysla Pittra na pražském předměstí - příklad česko-německo-židovského soužití: Das Milíč-Haus von Přemysl Pitter in der Prager Vorstadt - Beispiel für das tschechisch-deutsch-jüdische Zusammenleben = Přemysl Pitter's Milíč House in the suburbs of Prague - an example of Czech-German-Jewish co-existence*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského v Praze, 2008. ISBN 978-80-86935-07-2.

FIERZOVÁ, Olga. *Dětské osudy z doby poválečné: záznamy ze záchranné akce přátel Milíčova domu v Praze*. 1. vyd. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992.

HARTVICOVÁ, V. *Kamenice v proměnách věků*. Kamenice: vydala obec Kamenice k 50. výročí vzniku obce v roce 2010, 2010.

Hovory: sborník Nadačního fondu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Praha: Oliva, 1995.

KOHN, Pavel. *Můj život nepatří mně: čtení o Přemyslu Pittrovi*. Praha: Kalich, 1995. ISBN 80-7017-852-3.

KASPER, T., KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2429-4

KOHN, Pavel. *Kolik naděje má smrt: židovské děti z poválečné akce "zámky" vzpomínají*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2000. ISBN 80-86263-09-6.

KOHN, Pavel. *Kolikrát přešel mrak: juvenilie z let 1945-1949*. Ilustroval Ruth KOHNOVÁ. Praha: Akropolis, 2012. ISBN 978-80-7304-150-2.

KOHN, Pavel. *Zámky naděje: děti Přemysla Pittra vzpomínají*. 2. vyd. Chomutov: L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8.

KOSATÍK, Pavel. *České okamžiky*. Praha: Torst, 2011. ISBN 978-80-7215-413-5.

KOSATÍK, Pavel. *Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976)*. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0.

MATOUŠ, Miroslav. *Zvláštní člověk Přemysl Pitter*. Praha: Bonaventura, 2001. ISBN 80-85197-26-X.

MIHULKA, Antonín. *Jiří Stibral*. V Praze: Nákl, České akademie věd a umění, 1941, 52 s.

PASÁK, T. *Život Přemysla Pittra*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1995. ISBN 80-211-0212-8.

PASÁK, Tomáš a Jana PASÁKOVÁ. *Přemysl Pitter: život pro druhé: česko-německé soužití v díle Přemysla Pittra*. Praha: Paseka, 1997. Historická paměť. ISBN 80-718-5137-X.

PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6

PITTER, Přemysl a Olga FIERZOVÁ. *Nad vřavou nenávisti: vzpomínky a svědectví Přemysla Pittra a Olgy Fierzové*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-701-7972-4.

PITTER, Přemysl, LAJSKOVÁ, Lenka (ed.). *Přemysl Pitter: "Nečekejme na velké chvíle!": "akce zámky" (1945-1947) v zrcadle korespondence z let 1946-1990*. Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J.A. Komenského, 2015. ISBN 978-80-86935-31-7.

PITTER, Přemysl a Tomáš PASÁK. *K poctě Přemysla Pittra: výběr exilových proslavů a projevů*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 1995. ISBN 80-901461-3-9.

PITTER, Přemysl a Eduard ŠIMEK. *Výzvy a úvahy: výběr z článků Přemysla Pittra, Sbratření 1924-1941*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2009. ISBN 978-80-86935-11-9.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010. Psychologie (Portál). ISBN 978-80-7367-709-1.

ŠIMEK, Eduard. *Evropský humanista Přemysl Pittra (1895-1976): [sborník z mezinárodní konference. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa pro Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, 2014. Hovory (Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové). ISBN 978-80-86057-94-1.*

Terezínské studie a dokumenty 1996. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0582-X.

TYWONIAK, J. *150 let hamrů v Kamenici.* Kamenice u Prahy: n. p. STROJMETAL, 1970.

Periodika:

FIERZOVÁ, Olga. *Několik živých čísel. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka.* Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu.* Praha-Žižkov, 1945, (Číslo 1). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu.* Praha-Žižkov, 1945, (Číslo 2). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu.* Praha-Žižkov, 1946, (Číslo 3). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu.* Praha-Žižkov, 1946, (Číslo 4). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

PITTER, Přemysl. *Posel z Milíčova domu.* Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

Podle vyprávění Irény K. *Posel z Milíčova domu.: Pohledy do dětských duší.* Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 8). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

Právo lidu. 30. září 1945, (Číslo 118). Archiv P. Pittra a O. Fierzové, karton 8.

PITTER, Přemysl. *Historie. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka.* Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

MORAVEC, Antonín. *Naši chlapci. Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka.* Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

ŠTĚPÁNKOVÁ, Dobroslava. Dítě ve válce a po ní. *Posel z Milíčova domu.: Dokončená dvouletka*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 7). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

ŠTĚPÁNKOVÁ, Dobroslava. Honzík. *Posel z Milíčova domu.: Pohledy do dětských duší*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 8). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

ŠTĚRBOVÁ, Maja. Malý Siegfried. *Posel z Milíčova domu.: Pohledy do dětských duší*. Praha-Žižkov, 1947, (Číslo 8). Archiv P. Pittra a O. Fierzové.

Archivní dokumenty:

FIERZOVÁ, O. Rukopis. Archiv P. Pittra a O. Fierzové, karton 8.

PITTER, Přemysl. *Občanům v Těptíně, Štiříně a Lojovicích*. Ministerstvo ochrany práce a sociální péče, odbor VII. Praha, listopad 1945. Archiv P. Pittra a O. Fierzové, karton 8.

Vyšetření stížnosti M. N. V. v Lojovicích na pana arch. Teichmana a MUDr. Vogla. Praha, 29. březen 1946. Archiv P. Pittra a O. Fierzové, karton 8.

Zemskému ústředí péče o mládež. Věc: otevření domovu. Praha, 1947. Archiv P. Pittra a O. Fierzové, karton 8.

Elektronické zdroje:

Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové: Co byly „zámký naděje“ [online]. [cit. 2016-08-29]. Dostupné z: <http://pitter.npmk.cz/node/83>

Deník Štiřín [online]. 1945 [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://pitter.npmk.cz/sites/pitter.npmk.cz/files/soubory/zamky/Denik-Stirin.pdf>

Hotel Zámek Štiřín: Historie [online]. [cit. 2016-08-23]. Dostupné z: <http://www.stirin.cz/zamek/historie/>

CHLÁDKOVÁ, Veronika a Petr MATĚJČEK. *Akce zámky 1945 - 1947* [online]. Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, 2013 [cit. 2016-08-29]. Dostupné z: <http://pitter.npmk.cz/sites/pitter.npmk.cz/files/soubory/Akce-zamky.pdf>

Obec Kamenice: Život v obci [online]. [cit. 2016-08-29]. Dostupné z:
<http://www.obeckamenice.cz/kalendar-akci/pribehy-bezvyhradne-lidskosti-premysl-pitter-vyjimecna-postava-v-dejinach-20-stoleti/>

Osadní výbor Ládví, Valnovka, Ládeves, Kuklík: Bellevue [online]. [cit. 2016-10-29].
Dostupné z: <http://www.osadaladvi.cz/bellevue.html>

PLÍHALOVÁ, Monika. *Jakpak je dnes u nás doma?* [online]. 2015 [cit. 2016-08-31].
Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/147304>. Vedoucí práce Leonora Kitzbergerová.

Zámecký hřebčín Lojovice [online]. [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <http://www.hrebcin-lojovice.cz/zamek-lojovice/>

ZŠ Olešovice: Historie [online]. [cit. 2016-10-29]. Dostupné z:
<http://www.skolaolesovice.cz/node/56>

Další zdroje:

Rozhovor s Vlastou Hartvichovou, 29. 8. 2016.

9 Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled skupin dětí v zámeckých ozdravovnách	23
Tabulka 2: Směřování dětí skupiny A po zotavení.....	24
Tabulka 3: Délka pobytu dětí skupiny A v zámeckých ozdravovnách	25
Tabulka 4: Směřování dětí skupiny B po zotavení.....	26
Tabulka 5: Délka pobytu dětí skupiny B v zámeckých ozdravovnách	26
Tabulka 6: Délka provozu ozdravoven	37
Tabulka 7: Příklad průměrného stavu chovanců v ozdravovnách z ledna 1946	37

10 Seznam obrázků

Pokud není uvedeno jinak, fotografie pocházejí z vlastních zdrojů.

Obrázek 1: Přemysl Pitter, 1952 (<i>Přemysl Pitter</i> [online]. [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: http://pitter.npmk.cz/sites/pitter.npmk.cz/files/pictures/Pitter-kveten-1952.jpg)	13
Obrázek 2: Olga Fierzová, 1957 (<i>Olga Fierzová</i> [online]. [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: http://pitter.npmk.cz/sites/pitter.npmk.cz/files/pictures/Olga-Fierzova-1957.jpg).....	13
Obrázek 3: Obec Kamenice na mapě (<i>Mapy Google</i> [online]. [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: https://www.google.cz/maps/place/251+68+Kamenice/@49.9930303,14.3299414,10z/data=!4m5!3m4!1s0x470b85dd591ab1af:0x400af0f66152f50!8m2!3d49.9015169!4d14.5824274).....	16
Obrázek 4: Anonymní dopis Přemyslu Pittrovi od místního obyvatele (Z Archivu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, karton 8)	22
Obrázek 5: Děti z koncentračních táborů. Štířín, 1945 (<i>Děti z koncentračních táborů</i> [online]. [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: http://pitter.npmk.cz/sites/pitter.npmk.cz/files/pictures/deti-z-koncentracnich-taboru-Stirin-1945.jpg)	28
Obrázek 6: Zámek Olešovice, 2016	38
Obrázek 7: Zámek Štířín, 2016	38
Obrázek 8: Zámecký park ve Štíříně, 2016	39
Obrázek 9: Zámek Kamenice skrytý v zámeckém parku, 2016	39
Obrázek 10: Lékařský dům v roce 2016	40
Obrázek 11: Z osobních poznámek Přemysla Pittra. Citáty T. G. M. (Z Archivu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, karton 8)	60
Obrázek 12: Štířínské děti (<i>Pittrovy židovské děti</i> [online]. [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: http://pitter.npmk.cz/pittrovy-zidovske-deti)	61
Obrázek 13: Pamětní deska Přemysla Pittra na zdi štířínského zámku	64